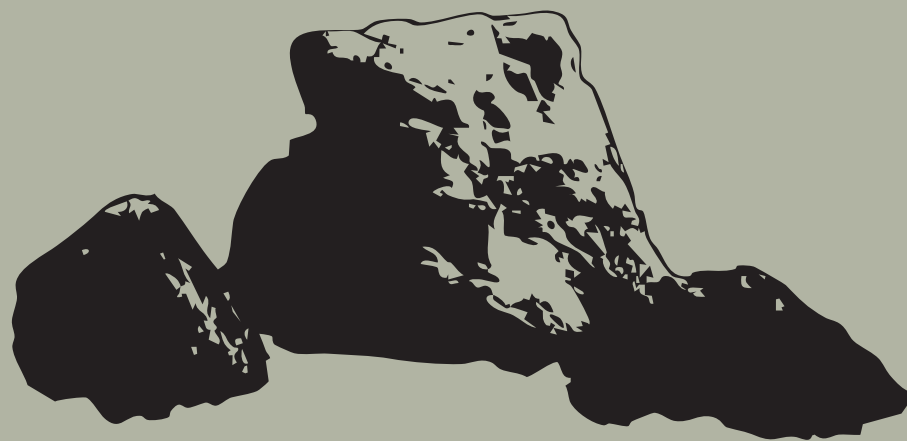

Udeleženci
ekskurzije:

Jure Gruden
Živa Gostinčar
Tim Gerdin
Neja Zalaznik
David Trontelj
Kristina Oražem
Lara Markelj
Nika Kunavar
Pia Ržen
Ula Lavtar
Zala Preskar

Ana Kučan
Darja Matjašec
Nejc Florjanc

Alja Predan

DNEVNIK Z JAPONSKE

Ekskurzija študentk in študentov
krajinske arhitekture na Japonsko

8. 4. — 25. 4. 2023

Urednika:

Ana Kučan
Jure Gruden

- 6 Alja Predan
POT NA ORIENT
- 14 Živa Gostinčar (besedilo)
David Trontelj (ilustracije)
DNEVNIK
- 119 Ana Kučan
ZAKAJ PRAV SEM IN NE DRUGAM

Alja Predan
POT NA ORIENT

Naključno prednovoletno srečanje s povabilom na študentsko ekskurzijo na Japonsko se je nadaljevalo s predpotovalnimi pripravami na Biotehniški fakulteti in tremo pred vstopom v predavalnico. Dvajset parov mladih oči, si mislim, sumničavo ogleduje moje sive lase. Strokovni program pripravi pedagoško osebje, večino praktičnih opravil postorijo študentke – jaz uredim samo zavarovanje. Let je dolg, še daljši kot običajno, saj so zračni koridorji nad Ukrajino in Rusijo zaradi vojne zaprti, zato obvoz močno podaljša pot.

Prvo presenečenje na Nariti, kamor prispemo pozno zvečer po lokalnem času: starejši gospod, precej star v bistvu, pregleduje naša potrdila o cepljenju proti covidu. Drugi, še starejši, usmerja nepregledno reko ljudi proti trakovom za prtljago. Stari ljudje ob tej uri na Japonskem očitno delajo. Potem drugo presenečenje. Vsi naši kovčki so ruinirani, eden do neprepoznavnosti, ključavnice vlomljene ali vsaj s sledmi poskusa vloma; nekomu manjka pomembna stvar. Očitno kraja, ampak dvomim, da na Nariti. Japonska slovi po tem, da ljudje ne kradejo; tudi ob potresih ali drugih ujmah se praviloma ne primeri, da bi kdo oplenil tujo hišo ali trgovino. Torej na prestopnem ali domačem letališču? Tega nikoli ne bomo izvedeli. Prijava škode se zavleče in še dodatno izmuči naša utrujena in počitka željna telesa in glave.

V javnem prevozu je maska priporočljiva, čeprav je pandemija mimo. In nahrbtniki se obvezno prestavijo naprej, da ne motijo

potnikov zadržaj. Kajti gneče so nepopisne, ljudi je kot mravelj, a tudi red je tak kot v mravljišču. Obzirnost in bonton. In že smo pri prvi izkušnji s hotelom-kapsulo. Vse je super *hi-tech*. Brez kartice, ki odpira vrata v nujne prostore, zmrzneš, pomislim. Ne moreš v dvigalo, ne moreš v kopalnice, ne moreš do svoje garderobne omarice, do svoje kapsule s posteljo – praktično ne obstajaš. Ljudi v hotelu ni, v avtomatu so pijače in prigrizki, namesto receptorke je na pultu čudovita ikebana. Vse opravi telefon. Naš za njih in njihov za nas.

V kapsulah seveda ni zajtrka, navadimo se na prehranjevanje v tako imenovanih "konvenientnih" trgovincah, odprtih leto in dan, ponoči in podnevi. Riževe pogačice, zavite v umetelno zložen celofan, ter drugi manj ali bolj zdravi prigrizki in napitki hitre hrane postanejo naša obvezna vsakodnevna spremljava. Vsak dan si naredimo dnevne zaloge, ustrezne potrebam posameznikov. Prehranjevanje postane sprotno dnevno opravilo, pravim kulinaričnim užitek posvetimo večere. Včasih se prepustimo res izbranim lokalom in jedem, večinoma zahvaljujoč lokalnim prijateljem, ki nas znajo voditi in usmerjati, spet drugič v bližnji *izakaji* – po naše krčmi – skupaj z lastnikom praznimo šilca s *sakejem* in si v slovo prislužimo vsak po leseno igračko, katere namen mi do danes ostaja neznan.

Muzej studia Ghibli je postojanka, ki jo industrijski turisti redko obiščejo. Mladi in navdušenci nad anime filmi režiserja in soustanovitelja studia Hajaa Miyazakija

pa uživamo v ateljejih, kjer so se rodili princesa Mononoke ali sosed Totoro in od koder sta še letos poletela v svet deček in čaplja ter studiu Ghibli priborila tako oskarja kot zlato palmo za življenjsko delo.

Tokio je orjaški, njegove dimenzije so približno zaznavne na višini dobrih dvesto metrov nad tlemi, kjer se razprostira razgledna ploščad Metropolitanskega stolpa, ki je del arhitekturnega kompleksa tokijske Metropolitanske vlade, kakor ga je zasnoval arhitekt Kenzo Tange. Razgled zajame vse največje znamenitosti, od svetišča Meidži prek parka Ueno in tokijskega stolpa – najvišje stavbe v tem megalopolisu, bizarnega poslovnega objekta pivovarskega koncerna po zamisli Philippa Starcka – ob lepem vremenu pa seže vse do svete gore Fudži. Na rumenem koncertnem klavirju, posutem s črnimi pikami Jajoi Kusame, mladenič ubira tone iz zakladnice evropske klasike. Kakšen paradoks, pomislim, ta velik močerad visoko nad orjaškim mestom, iz njega pa frlijo mile Brahmsove melodije.

Mestno četrt Šindžuku zamenja slovita Ginza. Razvpite modne korporacije so se v zgodovino vpisale z razkošnimi stavbami, ki so jih zasnovali najprestižnejši svetovni arhitekti. Orjaški steklenjak je podpisal Renzo Piano, na kos ementalca spominjajoči me stolp Tojo Ito, črno-beli nebotičnik Peter Marino ... Nekje vmes, med vsemogočnimi razkazovalkami globalne moči in bogastva, pa kot prestrašeno piščè čepi neopazna lokalna slaščičarnica, ki slovi po najboljši izvedbi sladice *daifuku moči*, jagodah v

tipičnem sladkornem oklepu iz riža in rjavega fižola. Ta posebni okus sladkorno-fižolove mase v japonskih sladicah v podalpskem človeku nemudoma zbudi asociacijo, po kateri odslej vse podobne okuse poveže s skupnim imenovalcem: matevž.

Hrana sodi med najpomembnejše identifikatorje japonske kulture in tradicije. Različne province – različne jedi. *Okonomijaki* v Osaki ali Hirošimi, vrsta različno pripravljenih tofujev, nenavadne rastline, *tokusa* na primer, pa slavna govedina iz Kobeja, da o ribah, različnih tempurah in rezancih ne govorim. Ali pa čisto običajen ramen, kakršen se pred bližnjo krčmo ponuja v animirani 3-D podobi, tako da plastični rezanci poskakujejo iz skodele z juho in nazaj vanjo.

V Tokiu je ločnica med zahodno kulturo in avtohtono tradicijo še posebej opazna. Med množico potnikov, ki se drenjajo na podzemnih vlakih ali v mestnih avtobusih, enako nevtravno potujejo bele srajce in črne kravate kot kimoni in japonke: nekako tako, kot če bi v Evropi, denimo, hodili v pajkicah in narodnih nošah ter v poslovnih oblekah in krinolinah – pa temu nihče ne bi posvečal nobene pozornosti. To je še posebej opazno v bližini svetišč, denimo v Asakusi, kjer se ne mešajo samo različno opravljeni ljudje, temveč tudi arhitektura: prav poleg tempeljskega kompleksa, rikš, trgovin s čaji, jedilnimi paličicami, japonkami in kimoni, med nepomembnimi sodobnimi hišami stoji informacijski center arhitekta Kenga Kume. Kontrast je nasploh

značilnost azijskih kultur, ki so z veliko žlico sprejele "vesternizacijo", obenem pa obdržale še nekaj avtohtonosti in tradicije tudi v megalopolisih: na Kitajskem, Japonskem, v Južni Koreji in drugod po Aziji. Zato tokijske znamenitosti niso le tiste tradicionalne, marveč tudi sodobne, denimo slavno križišče-mravljšče v Šibuji, ikonični stadion Kenza Tangeja, četrt Akihabara (svetišče svetovne elektronike) ali nenazadnje številne igralnice, imenovane *pačinko*, v katerih mladi in stari na stotinah različnih igralnih avtomatov poskušajo srečo. Prostor doni od strašanskih zvokov cvenka in ropôta potegov ročic, hladna bleščava halogenih luči je neprijetna, barve se mešajo s hitrostjo, ki ji pogled komaj sledi. In žalost te popade, ko ugledaš staro gospo, ki vztrajno meče kovance in poteza ročico, da bi se ji prikazala tako zelena dobitna kombinacija, s katero bi si privoščila priboljšek. Pogled na stare ljudi v igralnicah ali na delovnih mestih ponoči in podnevi je za evropske oči vsakič znova presenetljiv. Razloga sta bržčas dva: beg pred osamljenostjo in uteha pred revščino za tiste, ki niso prišli do spodobne pokojnine.

Kot popolno nasprotje analogno žalostnim igralnicam pa se razpre svet digitalne umetnosti v TeamLabu, kjer nič ni nemogoče in so senzacije haptične, senzorične, motorične, predvsem pa vizualne v tako rekoč nepredstavljivem razkošju.

Seveda ni duše, ki bi se odpravila na Japonsko, ne da bi obiskala Kjoto. Če si za pot izbereš hitri vlak *šinkansen*

iz Tokia, boš ob lepem vremenu ob točno določeni uri, do minute natančno, skozi okna na desni strani ugledal goro Fudži. Za naše kamenodobne železniške razmere – nepredstavljlivo.

Za krajinske arhitekta je Kjoto še posebna paša za dušo in oči. Budistični templji in šintoistična svetišča z vrtovi različnih tipologij prevzamejo vsakogar, tudi povsem tehnicistično osebo. Suhi vrtovi, morja ničnosti, s skrbno pograbljenim peskom, ponekod zloženim v piramide, prisekane piramide, valje ali pa celo samo z liho posejanimi skalami, so tisto, kar v človeku vzbudi starodavni občutek transcendence, ko nič drugega ni pomembnejše od mojega bivanja v tisti drugi, neoprijemljivi in neopisljivi dimenziji, ki je ne morem dojeti razumsko in je ne znam poimenovati po domače. Manj minimalistični in precej bolj oblegani so jezerski vrtovi, ki so zaradi svoje razgibanosti, s suhimi slapovi, umetnimi polotoki in mostički, primernejši za sprehode in meditacijo v gibanju in kjer je možnost za srečanje s kakšnim duhcem – *kamijem* precej večja kot v suhem vrtu, kjer človek, če ima srečo – in mi smo jo imeli – lahko doživi tudi enkratno izkušnjo jutranje *zazen* meditacije pod vodstvom glavnega tempeljskega meniha. Med lepše izkušnje šteje tudi sprehod po čajnem vrtu cesarske vile na obrobju Kjota, kjer se pogledi spreminjajo tako rekoč z vsakim korakom, kjer strogo prirezanim in na skale spominjajočim grmičkom azalej celo dopuščajo bujno cvetenje, kjer se med lesketanjem vode, bleščanjem mahovine in

spreminjajočim se vzorcem tlakovanih poti, imenovanih *rodži*, pogled ne more načuditi, ko vsakokrat znova uzre nov paviljon. In seveda je povsem drugače, če ti čedna *majko* na čajni ceremoniji dan pred tem pripravi čaj *mača*, ki si ga obredno podajaš, se zahvaljuješ predhodniku za dar, ki ga dobivaš, in se poklanjaš nasledniku, ki bo skodelico prejel od tebe, ob vsem tem pa meditativno opazuješ čudovito ikebano v značilni niši – *tokonomi*. Potem se v čajnem vrtu veliko lažje vživiš v čas, ko so gospodične v lesenih japonkah in razkošnih kimonih drobenceljale po potkah od paviljona do paviljona in so strogi možaki modrovali ob sladkanju z *močiji* in srebanju *mače*.

Lepote Kjota se ne skrivajo le v stometrskih bambusovcih gozda v Arašijami ali v tisoč oranžnih vratih – *torijih* svetišča Fušimi-Inari, šogunskem gradu, cesarski palači, tisočletni gliciniji, ogromnih rdečih krapih *kodžijih*, ki se razkazujejo po vseh potočkih in rečicah, tudi ob znameniti Filozofovi poti, nepreštevni templjih in svetiščih. Lepota preseva v vsakdanjih sprehodih po četrti Gion, kjer na svojih lesenih sandalcih in v *tabi* nogavičkah lebdiijo gejša, mlajša *majko* in starejša *gejko*, kjer diši po opojnih kulinaričnih dobrotah, kjer se pogled na goro Hiei spaja z reko Kamo, kjer se vrvež z oddaljene tržnice Nišiki in kontemplativnost tempeljske nedejavnosti spremašata v opojno radost bivanja tukaj in zdaj. Izkušnjo stare japonske kulture lahko obogatijo tudi predstava gejš, ki vsako pomlad pokažejo

minuciozno odplesane in odpete zgodbe iz tradicionalne zakladnice, pospremljene z živo glasbo na starih inštrumentih, pa obisk samurajskega muzeja ali gledališča *kabuki* oziroma *nō*.

Spoštovanje narave, čut za urejenost in obzirnost do sočloveka se kažejo na vsakem koraku. Denimo, zelo nevljudno je izročanje samo z eno roko. Vsak dar, tudi denar, se izroča in prejema oberoč, denarja pa se po možnosti ne daje prejemniku v roke, temveč na posebej za to pripravljen pladenjček, ki se nahaja povsod, kjer se opravlja plačilni promet. To ni zmerom praktično, a pomembnejša od praktičnosti je spoštljivost. Povsod vlada brezhibna čistoča; če ti pade na tla papirček, ga pešec za tabo pobere in odnese domov v smeti. Domov, ja, ker Japonska nima javnih smetnjakov, kamor bi človek odvrigel umazan robček ali uporabljeno masko. Kadar se po naključju na večji metrojski postaji znajde kak zablodel koš za smeti, je veselje Evropejcev neizmerno. Bananinih olupkov, celofanske ovojnine, jabolčnih ogrizkov, embalaže iz "konvenientnih" špecerij – vsega se bomo danes znebili, še preden se zvečer vrnemo v kapsulo. Japonska čistoča je poglavje zase. Njeno kvintesenco poosebljata poseben odnos in skrb za stranišča, ki so večinoma videti kot letalski kokpit s preštevilnimi funkcijami in možnostmi, z zamolklo svetlobo in pridušeno glasbo, s samodejnim odpiranjem in zapiranjem straniščne pokrova, z nenehnim odišavljanjem prostora – ni, da

ni. O enem od čistilcev javnih toalet v Tokiu je Wim Wenders posnel izjemen film *Popolni dnevi*.

Vsaka, tudi najbolj banalna stvar, ki jo kupiš, naj bo razglednica, spominek ali hrana na cesti, je deležna posebne pozornosti zavijanja. Drobni prsti minuciozno pregibajo ovojni papir, nakup povežejo z ustreznim trakom, ga vstavijo v umetelno papirno vrečico, kot da je prav vsak zavitek *origami* sam po sebi. Človek bi pokupil vse čaje, vse *daši*je (ribja jušna osnova), vse sladkarije samo zaradi njihove embalaže, pomislim, zaradi izjemnega občutka za proporce in barve, zaradi odsotnosti vsega odvečnega, zaradi zvedenosti na bistvo samo. Kot da se tudi v najbolj običajnih vsakodnevnih rečeh skriva duh zena.

Povezava med materialnim in duhovnim je še posebej vidna tudi v japonski sodobni arhitekturi, kjer sta narava in kultura prijateljski, ki se spoštljivo pogovarjata, ne da bi ena preglasila drugo, ne da bi ena nadvladala nad drugo. Tadao Ando je iz otoka Naošima ustvaril vrhunsko atrakcijo za arhitekturne in umetnostne sladokusce. Seveda takoj pomislimo na gentrifikacijo, ki nas vse pesti, a eksperiment, ki ga je pred skoraj štiridesetimi leti začel bogati industrialec iz Osake, ko je povabil Anda, naj s sodobno galerijsko arhitekturo poskusi oživiti otoček, od koder se je prebivalstvo množično izseljevalo s trebuhom za kruhom, se je obnesel. Novozgrajeni muzeji in galerije, posvečeni sodobni umetnosti, eden celo samemu arhitektu, nekdaž propadajoči

objekti, posodobljeni in tudi preurejeni v galerije ali v, denimo, skupnostni center z inventivnim sistemom naravnega prezračevanja, so vasico Honmura in sploh cel otok spremenili v fascinanten kraj, kjer se enakovredno prepletata sodobna umetnost in arhitektura ter tradicionalna japonska gradnja in način življenja. Za nameček pa je Naošima tako rekoč v celoti posejana s skulpturami in prepoznavnimi pikami kontroverzne Jajoi Kusama, zato je otok pričakovano dobil vzdevek »otok umetnosti«.

Nemara najbolj intenzivno duhovno doživetje bistva zen filozofije mi je poleg tradicionalnih vrtov omogočil Muzej sodobne umetnosti na otoku Tešima. Arhitekt Rjue Nišizava si ga je zamislil kot orjaško belo betonsko polelipsasto kupolo z neenakima eliptičnima odprtinama, do katere pelje vijugasta in skozi gozdiček speljana pot, nekakšen sodoben *rodži*, torej potka, ki v budističnih kompleksih vodi do templjev ali paviljonov. Vstop v ta odprti prostor je kakopak brez obuval, tako kot v vse javne prostore, tudi nekatere tradicionalne restavracije, do katerih človek izkazuje spoštovanje s tem, da se iz umazanih čevljev preobuje v čiste japonke ali cikle. In v tem orjaškem prostoru ni razen obiskovalcev ničesar. Tako se zdi na prvi pogled. Ko pa se človek sprehodi, zazna neslišno poplesujoči, kot las tenki nitki, speljani pod vsako od obeh odprtini. Veter se neslišno ujame v njuni zanki, pogled ostrmi nad podobo dreves, ki se pozibavajo v vetru, ptic, ki preletavajo odprtino, oblakov, ki

leno plujejo nad njo ... Z drugega stojišča ali nad drugo odprtino so slike drugačne, pomislim, izrezi fascinantnejši, drobci narave bližji. Svetloba, veter, drevo, oblak, ptica, nebo, zrak, sonce, dež, sneg nenehno ustvarjajo drugačne podobe. Neka naravna sila človeka posrka k tlom, da se usede ali uleže na bela betonska tla, kjer ga pričaka novo presenečenje. Po vsej tej orjaški kvadraturi so posejane nevidne luknjice, iz katerih nenehoma meži voda in se steka v prav tako nevidno obrobno drenažo ali pa se preprosto ustavlja sredi poti in ustvarja fantastično monokromno sliko, ki le za trenutek obmiruje, že čez hip pa jo predre in spremeni drug potoček, ki od nekod pripleše in naredi drugo sliko. Opazovati ples vode, zraka, svetlobe pomeni obmirovati v misli in gibu ter zgolj bivati v tistem trenutku. Blaženost in čisti duhovni užitek za zahodnjoško zblojenost, pomislim.

Precejšen kontrast otokom Notranjega morja Seto predstavlja Hirošima, mesto, ki je doživelo in preživelo napad z atomsko bombo. Razen ene same skeletne ruševine, ki kot epicentru eksplozije najbližja ohranjena stavba še stoji, ter nekaj tisočletnih ginkov in evkaliptov na širšem območju mesta ni ostalo skoraj ničesar drugega. Zato pa je danes Hirošima povsem novo, vibratno in živo mesto, kjer spomin na jedrsko katastrofo ostaja bolj ali manj znotraj Spominskega parka in muzeja miru (oba je projektiral Kenzo Tange), predvsem pa usmerjen v

obiskovalce in turiste, medtem ko mesto in njegovo prebivalstvo živi vsakdanje, običajno življenje.

Le dober lučaj odmaknjen od Hirošime je otoček Mijadžima, sloveč po svojem unikatnem *toriju*, ki se v dopoldanski plimi koplje sredi modrih valov, popoldanska oseka pa morje ponižno umakne daleč stran in pripelje domačine na peščeno plažo nabirat školjke, turiste pa občudovat ta prvi vstop v svetišče, ki se zdaj nahaja na lesenem kolišču, daleč na kopnem. Tradicionalna poroka, ki poteka v svetišču, je spektakel posebne vrste, kjer ima vsak kostum svoj pomen, vsaka gesta je določena, vsaka oseba ima svojo vlogo in obredna ceremonija spominja na natančno zrežirano predstavo. Nabiralci školjk so lastniki lokalnih restavracij, in ocvrte ostrige so tisto, česar človek, če že obišče svetišče Icukušima, ne sme izpustiti, si mislim. Izlet na goro Misen, kamor lenobne popelje gondola, na sam vrh pa si tisti športnejši drznejo tvegati okrog tisoč stopnic navkreber in navzdol, je poplačan z razkošnim razgledom na mesto in morje.

Šinkansen je na Japonskem zmerom na voljo, ob katerikoli minuti dneva in noči. Tudi za nas. Ta vlak, zmeraj točen kot švicarska ura, nas po dobrih dveh tednih nepozabnega potepanja po tej fascinantni deželi popelje na konec naše nepozabne poti.

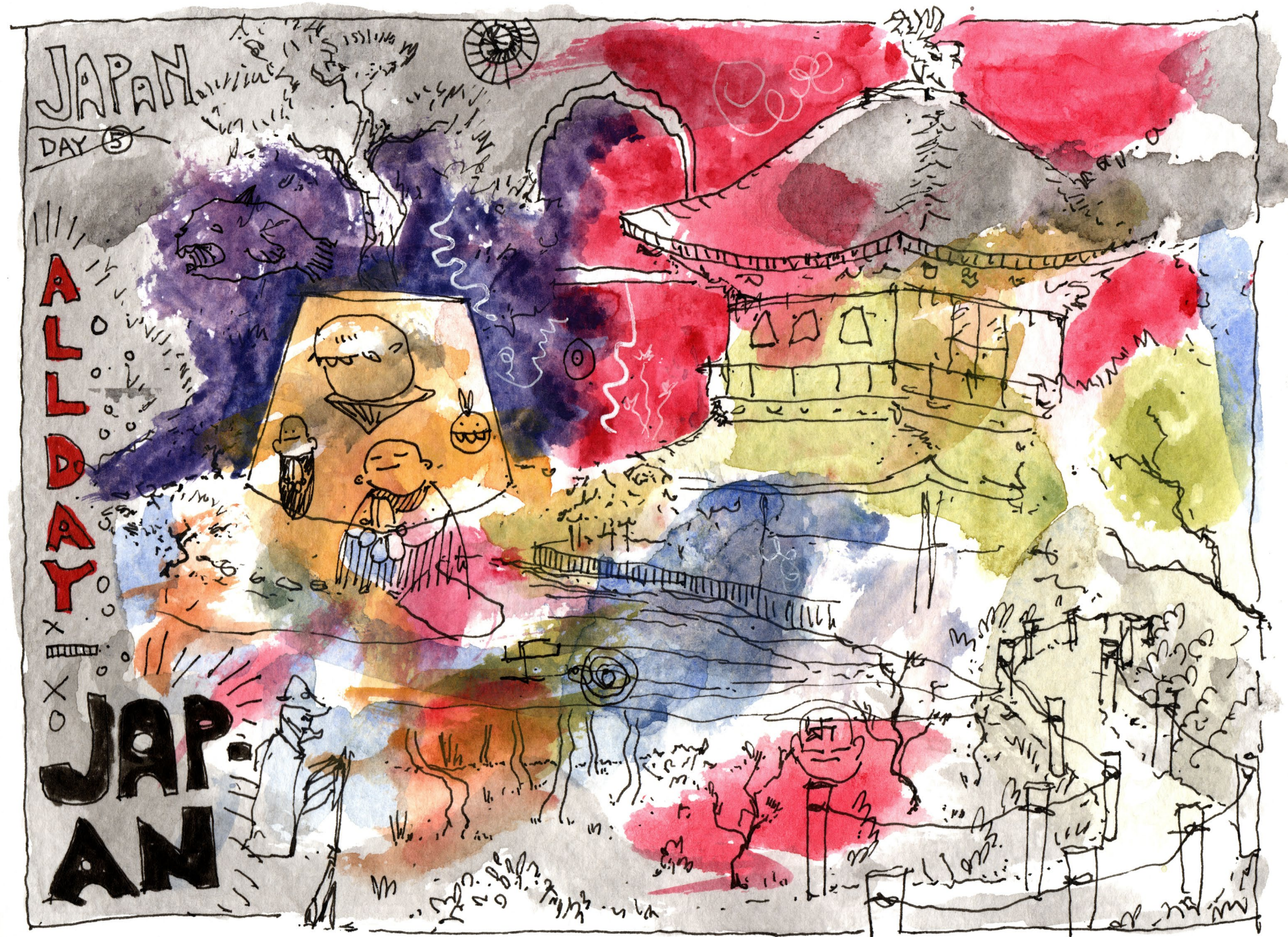
Arigato – hvala vsem tukaj in tam.

JAPAN

DAY ⑤

ALL DAY

JAPAN

DNEVNIK

Živa Gostinčar
(besedilo)

David Trontelj
(ilustracije)

Dan pred odhodom imam glavo polno obveznosti, s katerimi sem, kot zmeraj, odlašala do zadnjega dneva. Neprespana in slabo pripravljena za predstavitev na faksu se še zadnjič ta teden zavihtim na svoje kolo in podam v jasno ljubljansko jutro. Profesor ne varčuje z zadnjimi korekturami. Vedeti hoče, zakaj ga z idejami ne šokiramo, pravi, da se mu naše rešitve zdijo dolgočasne. Izziva. Ne zavedam se še jutrišnjega odhoda, saj se mi trenutno po glavi plete zamisel o uporabi človeških iztrebkov za gnojenje rastlin v kampu, ki ga načrtujem. Tipičen dan na našem faksu. Zvečer me obišče sestra Jara, z njo se ob gledanju neumnih serij pomirim pred odhodom.

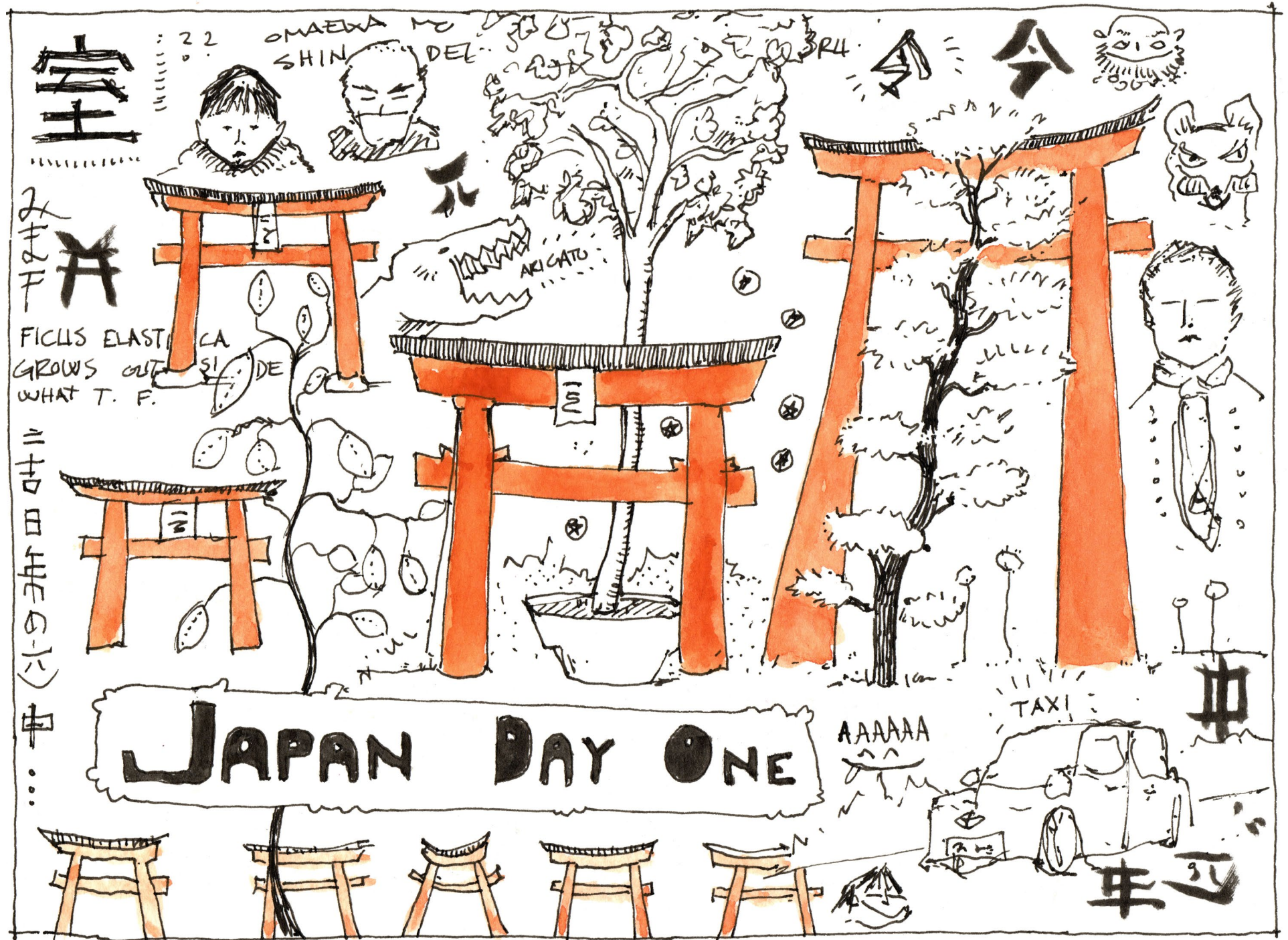
Panično pakiranje. Ugotovim, da sem v Mariboru pustila polnilec za telefon. Oče sporoči, da mi ga lahko dostavi njegov prijatelj, ki pride v Ljubljano. Uro in pol kasneje grem pod blok, da bi ga prevzela, a tam me čakata mama in ata z velikonočnim zajtrkom v cekarju. Vse je tukaj, šunka, hren, pirhi, kolaček. Včasih kar ne morem verjeti, kaj vse bi starši naredili v skrbi za udobje in srečo svojih otrok. Poslovimo se in dan prezgodaj pripravim kraljevski zajtrk zase in za Petjo, ki me pelje na letališče. Z njenim ciganskim mercedesom pobereva še Jureta in ob spremljavi Challetove *To je to* se vozimo do ljubljanskega letališča.

Med dvanajsturno vožnjo si čas krajšamo z ugotavljanjem teže letala. Nihče ne ugame pravega podatka, kot preverimo kasneje, naše prevozno sredstvo že brez nas tehta sto osemnajst ton. Ko smo varno na tleh, se počasi pomirjam, čeprav je po neprespanih urah še zmeraj težko ločiti racionalne misli od evforije. Na letališču nas pričaka Hiroki, arhitekt in profesoričin sošolec s študijskih let v tujini. Z njim vse poteka skorajda gladko; žal na tatvine iz kovčkov ni imel vpliva. Ne glede na nekaj poškodovanih kovčkov in ukraden denar se prepustimo prijetnemu občutku: po tujem mestu nas vodi domačin in nam zares ni treba misliti na nič. Utrujeni se privlečemo do Tokia, ki pa nas ponovno oživi. V Sloveniji je ura pet popoldne in tako se tudi počutim, čeprav je tukaj že polnoč. Ugotovim, da mi je med letom umanjalo pol dneva, da nas je čas prehitel. Podamo se v *kombini*, kot non-stop odprtim trgovinam rečejo na Japonskem, in manično nakupujemo prigrizke, katerih sestavin ne poznamo in ne razumemo. V hostlu

preizkusim slavno japonsko stranišče, ki ponuja neštete funkcije, vse od umivanja do sušenja. Ne glede na fotografije, ki sem jih poznala s spleta, me pogled na ozke celice, zložene druga ob drugo kot satovje v panju, šokira. Splezam v svojo celico in nekaj neskončnih minut kasneje utrujena zaspim.

TOKIO

DAN 1

Prvi dan v Tokiu. Zbudim se v celici s krvavitvijo iz nosu, verjetno zaradi suhega zraka. Prva postojanka je muzej animacij studia Ghibli, studia slovitega Hajaa Mijazakija, mojstra japonske animacije, do katerega se odpeljemo z vlakom. Skozi okno z odprtimi usti opazujemo mesto, vsak naš premik pa spremljajo melodije *jinglov*. Vsaka postaja ima unikaten, sedemsekundni zvok. V muzeju občudujemo filmčke, sestavljene iz milijon ilustracij, vsak premik ima svojo. V parku ujamemo še eno zadnjih cvetočih češenj. Podnebne spremembe vplivajo na fenološke faze rastlin in tudi cvetenje japonskih češenj je vse zgodnejše.

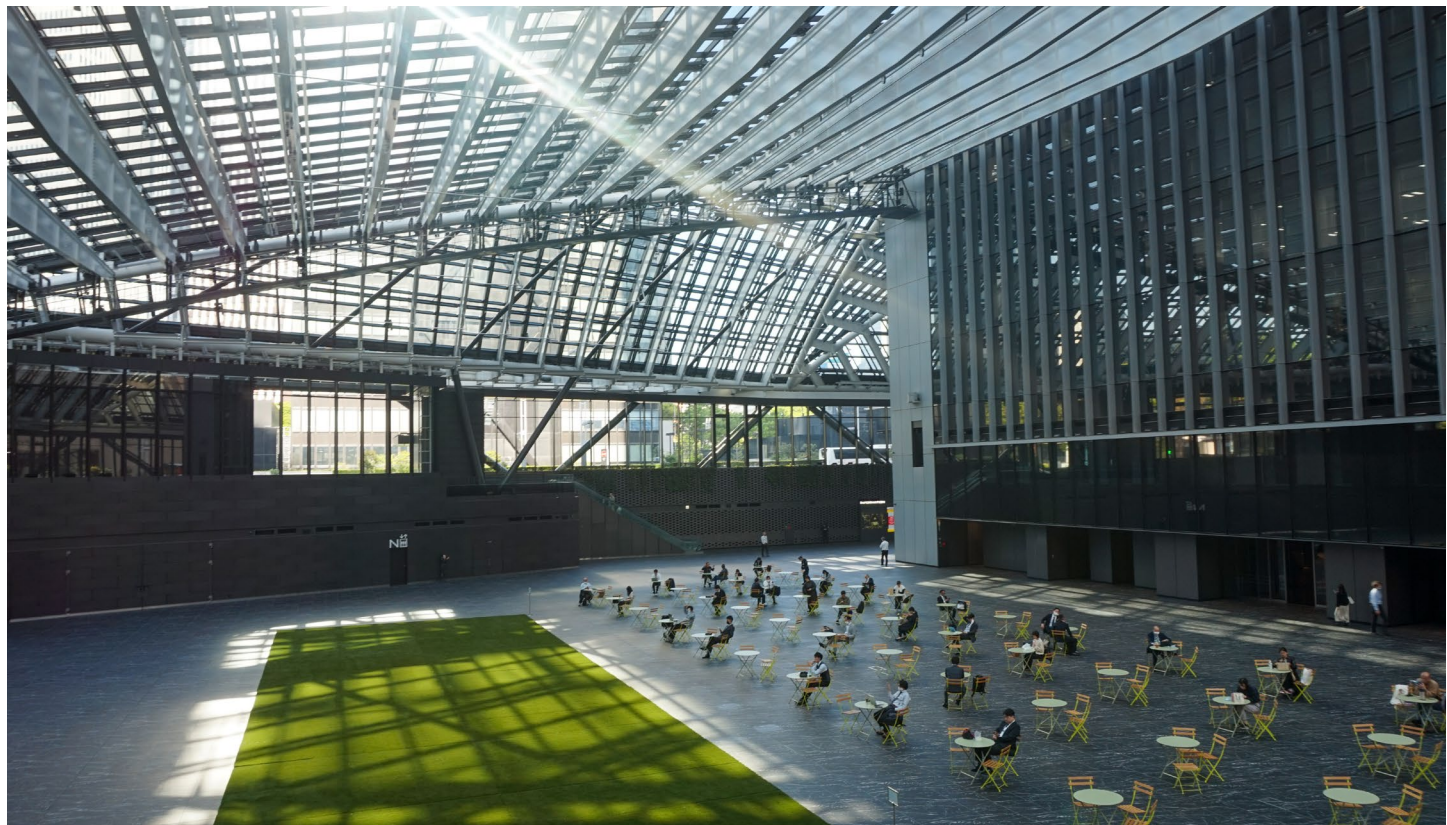
Sprehodimo se do mestne hiše. Dvigalo nas ponese v zadnje nadstropje stavbe, z razgledom na Tokio. Opazujem nagnjeno pozidavo, ki ji ne vidim konca. Ne samo stavba ob stavbi, stavba na stavbi. Gore Fudži se žal ne vidi, ampak baje bomo imeli novo priložnost na vlaku do Kjota. Na ulicah me presenetijo čistoča, red in tišina. Košev za

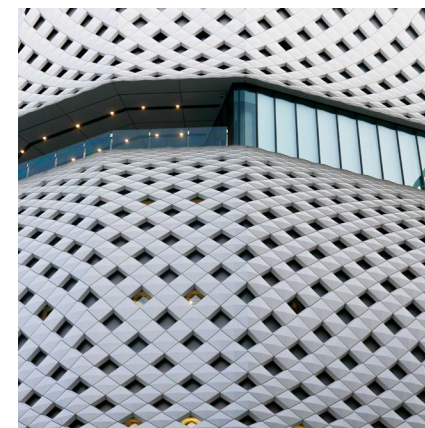
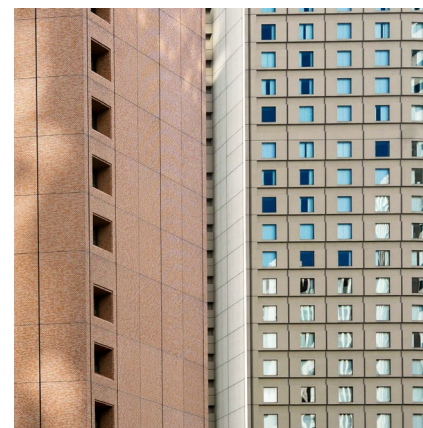

smeti ni. Hiroki razloži, da so jih odstranili po 9/11 zaradi bojazni pred nastavljanjem eksplozivov. Pomislim, kako umazane bi bile mariborske ulice, če bi uvedli tak sistem.

Privoščimo si odličen ramen v Ginzi, in čeprav smo izčrpani, želimo dan do konca izkoristiti v eni od *izakaj*. Na vhodu je avtomat, kjer za tristo jenov kupiš kupon, s katerim plačaš pijačo ali obrok. Trudimo se naročilo opraviti v japonščini; dve pivi (*ni biru*) je prva besedna zveza, ki sem se jo naučila uporabljati. Šef je nad nami navdušen, to nam pokaže s postrežbo toplega sakeja, v katerem sam uživa še bolj kot mi. Ob vsakem požirku spusti en nasmejan “Oooooj” in nam ponovno natoči.

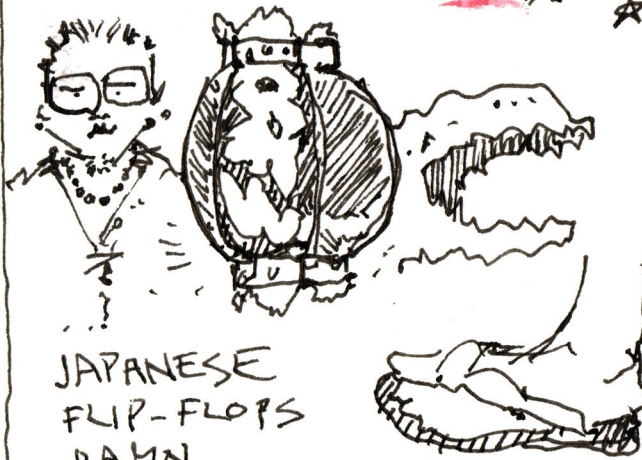
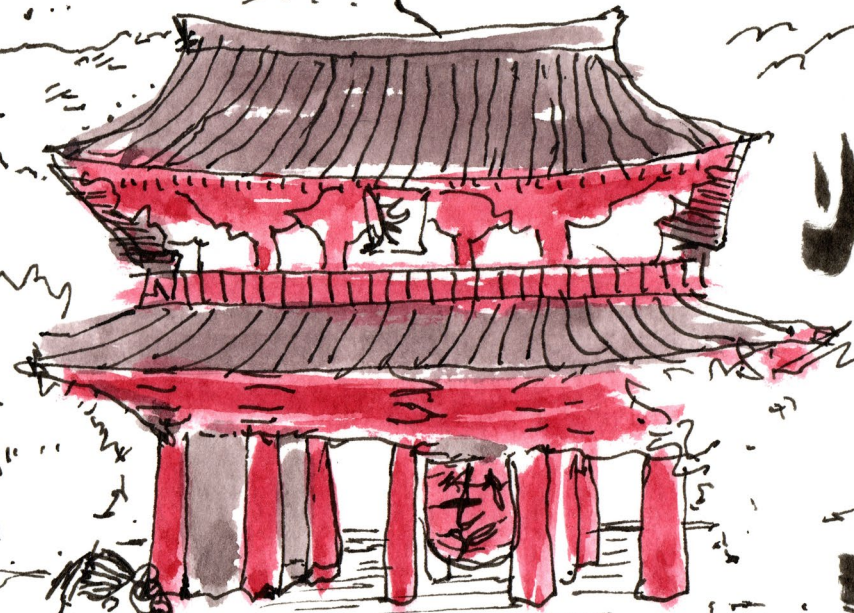
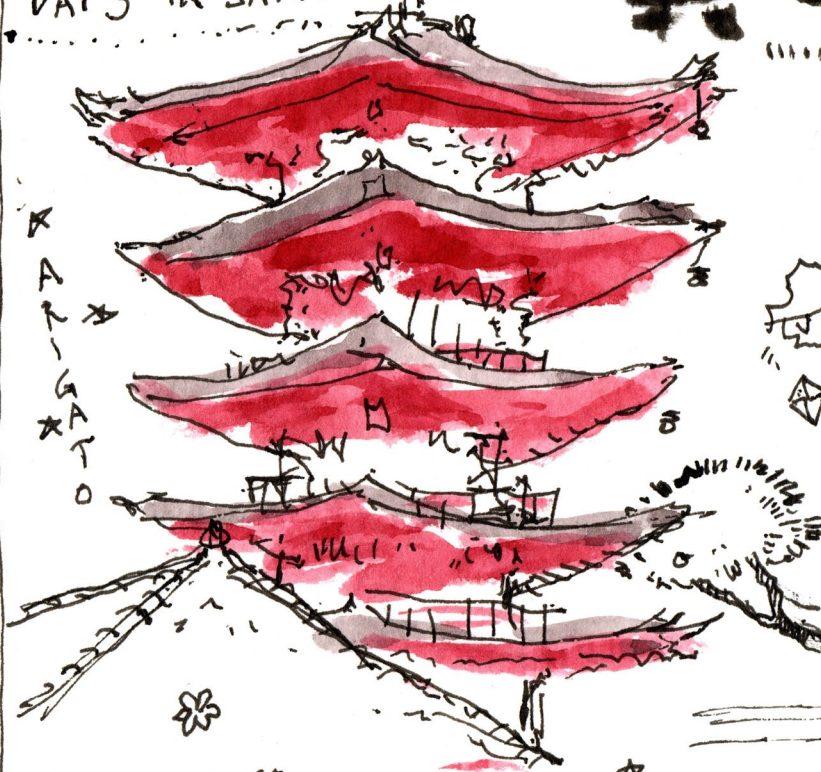
TWO
DAYS IN JAPAN

東京

ASAKUSA
↓
!

東京

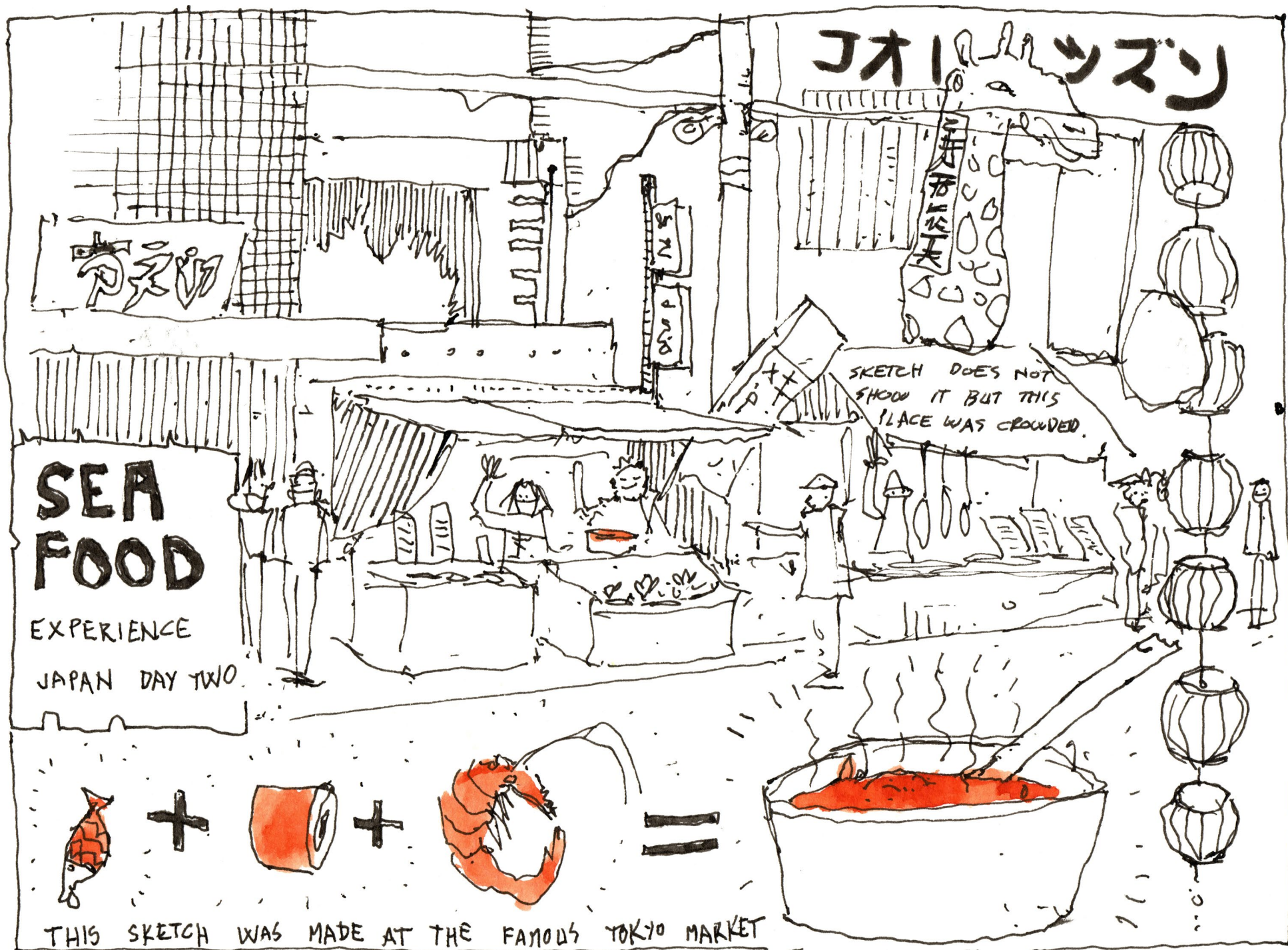
MASKS EVERYWHERE

TRADITIONAL JAPANESE CLOTHES

TOKIO

DAN 2

Na ribji tržnici Cukiji mi postane jasno, kako se je razširil covid. Prepolna je ljudi in hrana je povsod. Prebijamo se po polnih ulicah in vsaka jed je bolj zanimiva od prejšnje. To je pekel za vegetarijance. Hobotnica, fermentirani lignji, *pork bun*, tuna, vse živo. Manično kupim nekaj, kar se mi zdi najbolj noro, samo zato, ker je zabavno. In potem se sprašujem, kako sem drugi dan v Tokiu že skoraj na polovici svojega budžeta.

Po hrani je čas za kulturo. Hiroki nas vodi do parka Ueno, enega prvih javnih parkov na Japonskem, ustanovljenem na zemljiščih nekdanjega templja. Znan je po češnjevem drevoredu. Spomladi se tu izvaja *hanami*, tradicionalni japonski običaj opazovanja in uživanja v minljivi lepoti bujnega cvetenja. V parku so številni muzeji, ustavimo se pred Le Corbusierjevo arhitekturo, Narodnim muzejem zahodne umetnosti.

Ob vseh lepotah parka ne vem, katera stvar je bolj neverjetna – to, da je tam koš za smeti ali gospod z dvema opicama na povodcu. V Asakusi se srečam s prijateljico Tino, ki je iz Južne Koreje pripotovala do Tokia. Pridruži se nam pri večerji. Večer zaključimo v okrožju Akihabara, kjer nas v zadnje nadstropje ene od stolpnic zvabi govorica, da so tam skrite erotične trgovine. Od prvega do zadnjega nadstropja se sprehodimo mimo trgovine z *jugio* kartami, kavarne, igralne sobe – in na vrhu nas čaka, kar smo iskali. A že na vhodu me prodajalec ustavi: “*Women not allowed.*”

TOKIO

DAN 3

Tlačenje na prepoln tramvaj je kot doživetje zanimivo, ampak med vožnjo se zavem, kako tuj mi je občutek, da bi bil tako videti moj vsakdan. Ko s prijatelji za trenutek utihnemo, ugotovim, da so odmevali le naši glasovi. Vožnja poteka v popolni tišini; očitno je to nekaj povsem običajnega in možnega v tako gosto naseljeni državi. Ljudje se avtomatsko premikajo v ustaljenih, neprekinjenih tokovih. Na enem rokavu se toku priključiš in pustiš, da te odnese v globine te podzemne reke. Naplavi nas v Omotesando, nakupovalno ulico, polno arhitekturnih mojstrov. Kljub zanimanju me premaga utrujenost. Kombinacija neprespanih noči, surove tune in sončne pripeke preide v slabost in vrtoglavico.

Pocari sweat, japonska različica športnih sladkanih napitkov, me ne reši, ampak vztrajam. Sprehodimo se po parku k templju Meidži. Pot v senci ogromnih krošenj me nekoliko napolni z energijo. Pred templjem se dvakrat prikloniš, dvakrat ploskneš in se še enkrat prikloniš. Takih navad se z veseljem naučim, ponovno pa me zmoti dejstvo, da je za vsako željo potrebno plačilo. S tem navade izgubijo svoj čar.

Pot mimo stadiona Jojogi (Kenzo Tange, 1964) in naprej preko križišča Šibuja je, milo rečeno, nora. Ko zažari zelena luč za pešce, se na cesto iz petih smeri spusti velika množica ljudi. Okoli nas so utripajoče reklame in srce mi utripa kot zmešano. Izkušnja v Team Labu je popolnoma drugačna. Ob vstopu sezujemo čevlje, punce v oblekicah smo opozorjene, naj si nadenemo kratke hlače, če ne bi rade, da nam v odsevih drugi vidijo pod krila. Animacije v različnih kombinacijah s svetlobo in ogledali nas pustijo v ležečem položaju na tleh, kjer skoraj uro opazujemo projekcije rož, ki se vrtijo okoli nas. Počasi se zamegli občutek, kaj je zgoraj in kaj spodaj. Ta prostorska negotovost se meša z ostanki *jet laga*, nisem več prepričana niti, ali je danes včeraj ali pa je že jutri, kar me zaziba v rahel sen. Po končanem ogledu se pogovarjamo o izkušnji. Skupno mnenje je, da sta glavni težavi količina ljudi in strah pred glivicami, ko bos brodiš po mlačni vodi, na katero so projicirane ribe.

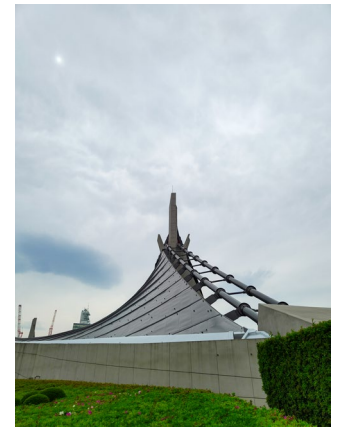
TOKIO

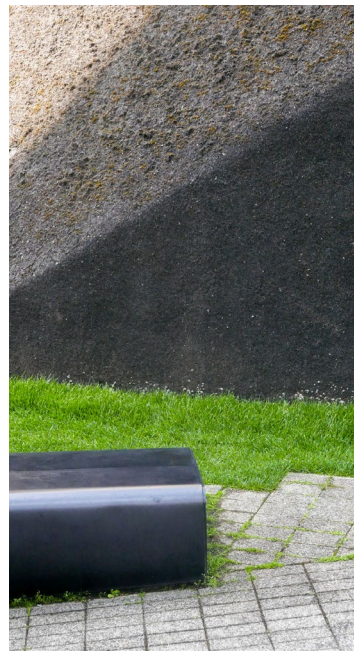
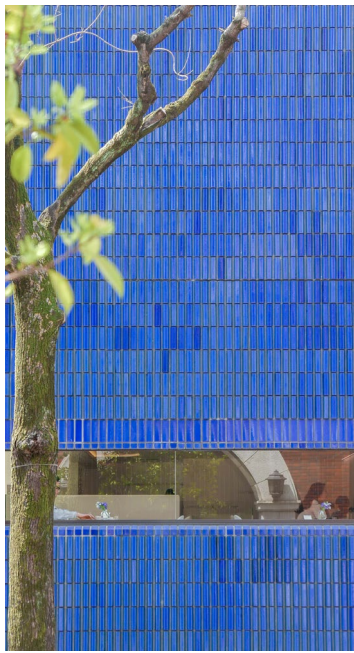

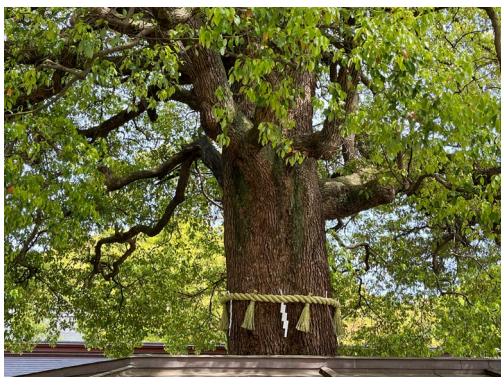
SREDA, 12. 4.

DAN 3

35

TOKIO → KJOTO

DAN 4

Ob dveh zjutraj še zmeraj ne spim. Premlevam svoje vtise o velemestu. Na vsakih dvajset ljudi je en avtomat. Ljudje so drugačni. Mesto jih konstantno stimulira. Hotel je ločen po spolu. Hrane ne prepoznam, ne vem, kaj gledam, včasih ne vem niti, kaj okušam. Vse je v neki dobri omaki. Ponoči se sprehajam po sredini ceste, počutim se varno. Danes pogrešam domačo hrano, ki sem je deležna, kadar se ob koncu tedna odpravim domov. Razmišljam o atijevi lazanji. Še nikoli nisem bila tako daleč od doma. Spanca ni in ni. Čez cesto skočim po sladoled in pokličem mamo. Vstali naj bi čez štiri ure in postajam vedno bolj nervozna. Mamin glas me pomiri.

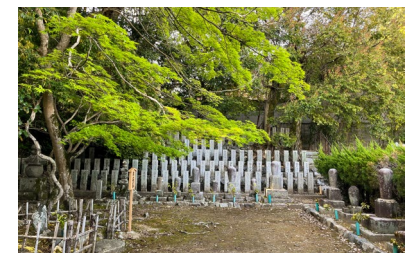
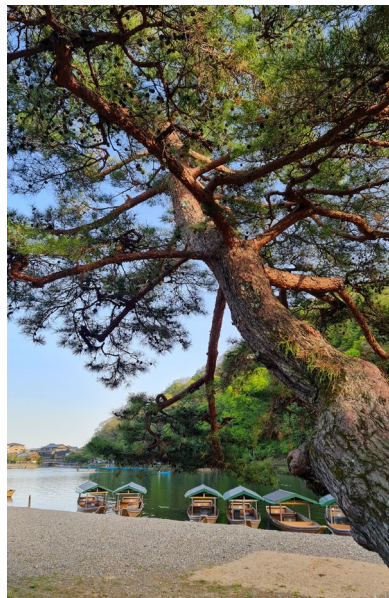
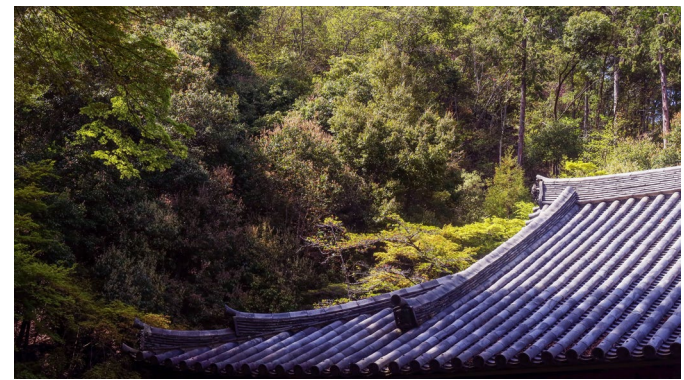
Zjutraj je težko vstati, ampak na tramvaju sem ponovno popolnoma osredotočena, ko se spustim v reko ljudi. Skupina petnajstih študentov s kovčki se nekako zrine v vagone, ki so že prenapolnjeni, čeprav smo štartali tako zgodaj, da bi se izognili gneči. Vlak, pregovorni

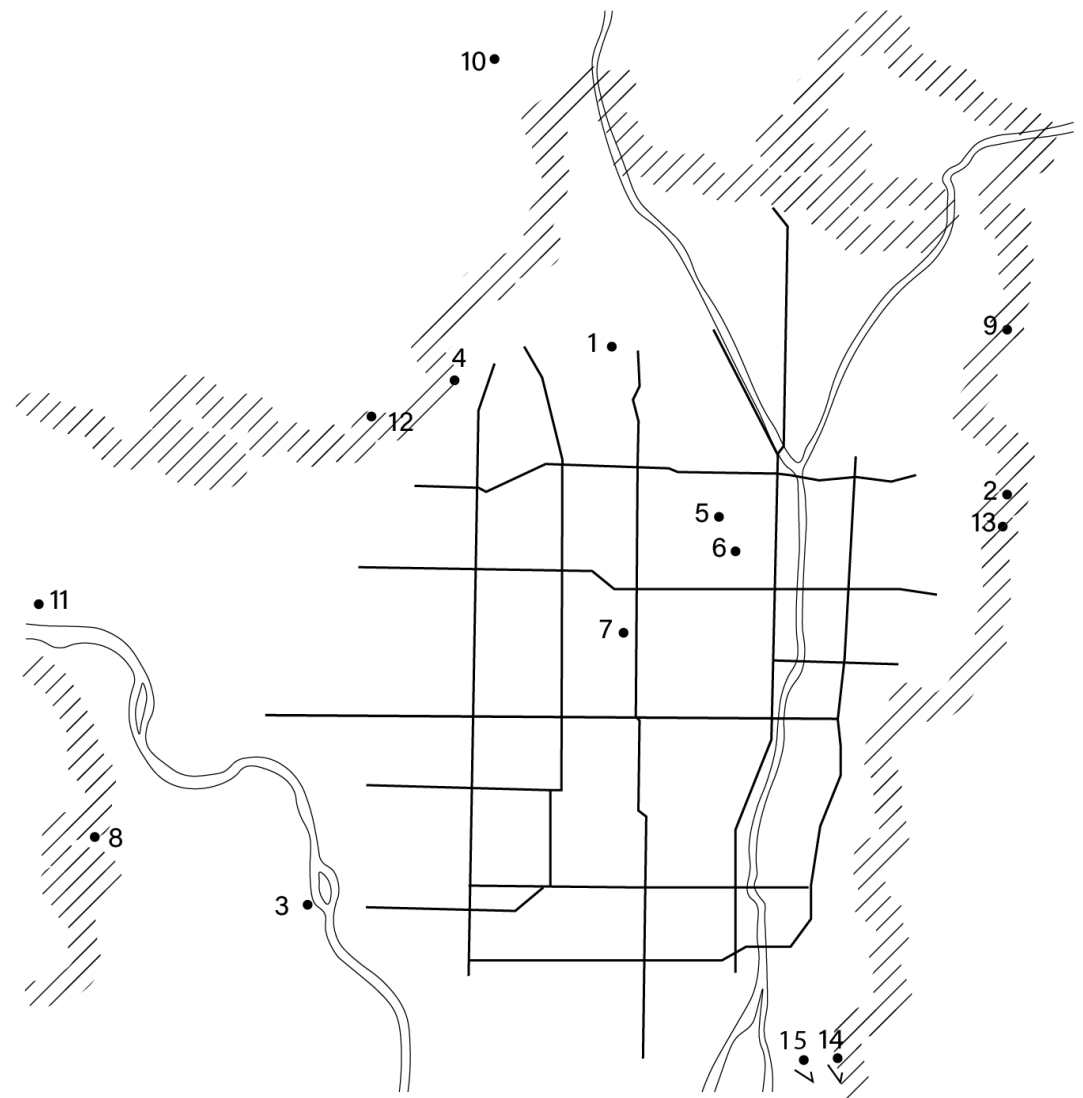
šinkansen, imenovan tudi »vlak izstrelek«, nas s hitrostjo 300 kilometrov na uro odpelje v Kjoto. Podoba krajine se popolnoma spremeni.

Zapuščamo metropolo, dober uvod v novo poglavje naredi dolgo pričakovani pogled na goro Fudži. Skočimo na avtobus in prva postaja je v templju Otagi Nenbucu-dži, kjer nas pričakajo prikupne glave kipov rakanov, sledilcev Bude. Pot med templji je ena izmed lepših, če ne celo najlepša, kar sem jih prehodila v življenju. Ob cesti so nanizane tradicionalne hiške, nekatere krite s slamnato streho, na ozadju zelenih javorjev. Dan zaključim v svojem stilu, z nakupom petih jabolk za 1500 jenov oziroma za natančno deset evrov, in po poti do hotela se krohotamo moji neumnosti. Pač še ena več in tudi tej bom enkrat rekla včeraj, lani, nekoč ...

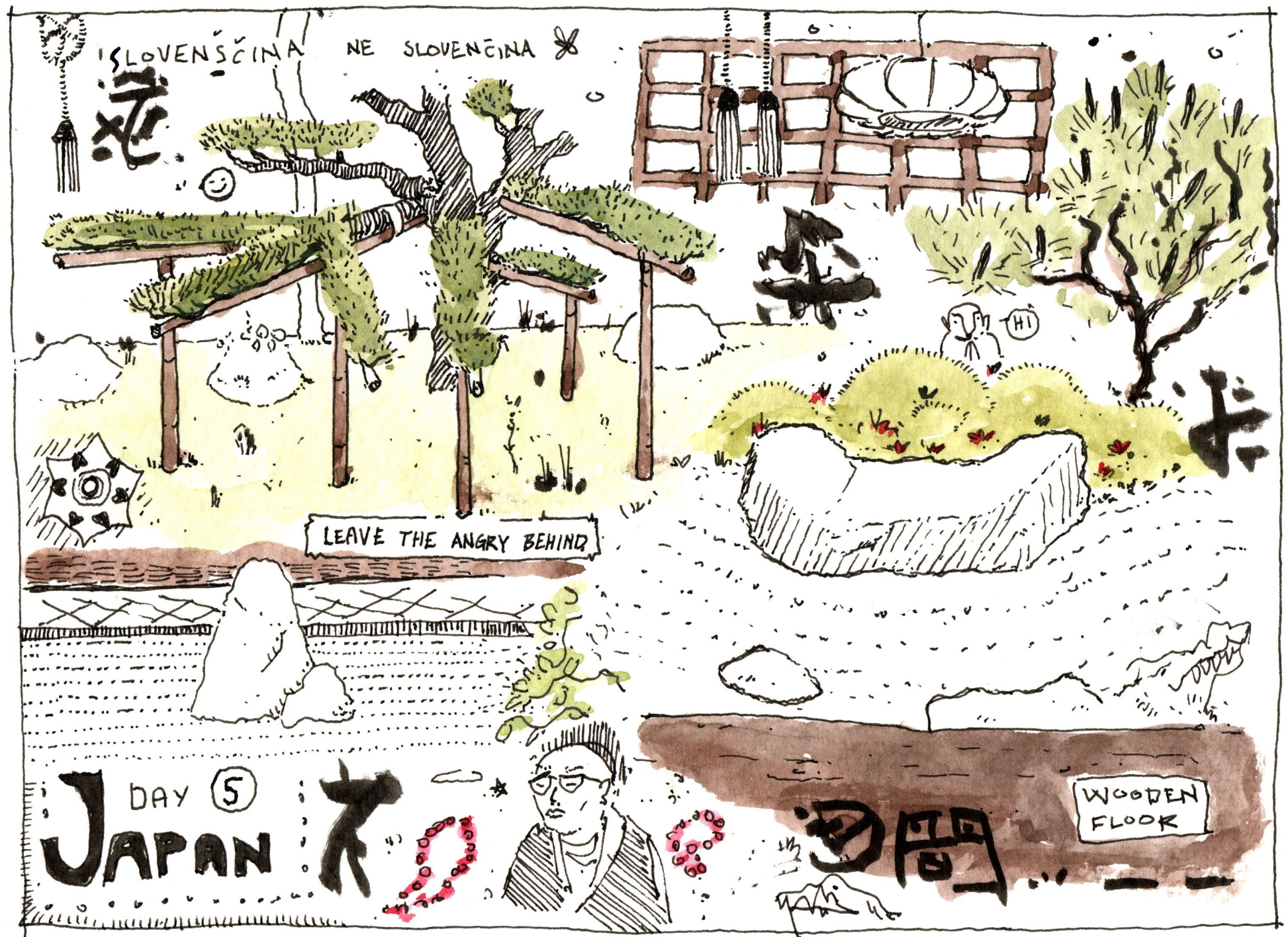

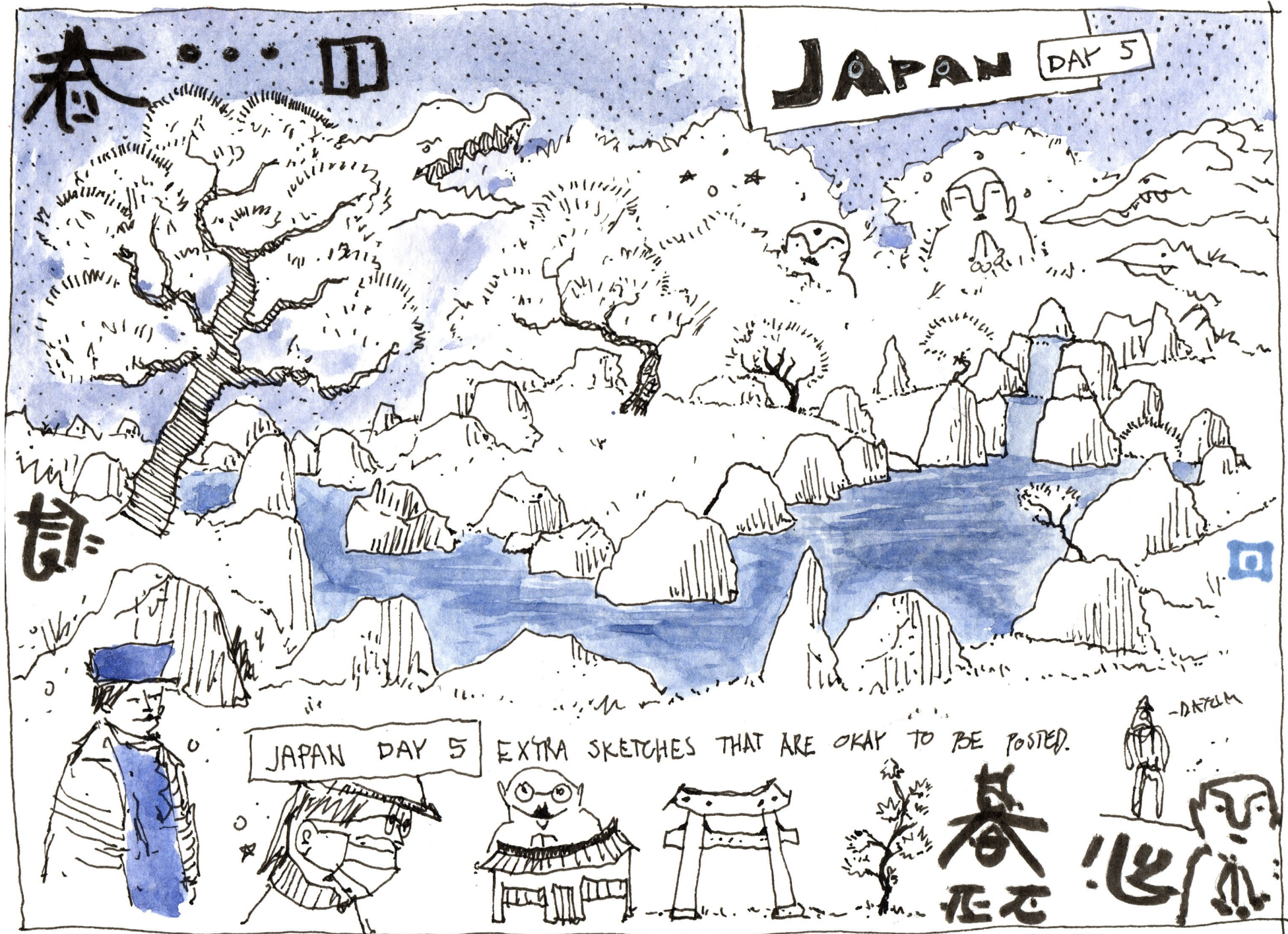

1 Daizenin /Daitokudži	9 Šizendo
2 Ginkakudži	10 Šodendži
3 Kacura	11 Tenriudži
4 Kinkakudži	12 Rioandži
5 Kjoto Gošo	13 Honenin
6 Sento Gošo	14 Biodoin
7 Nidžodžo	15 Fušimi Inari
8 Saihodži	

KJOTO

DAN 5

Žreb je Uli prinesel uresničitev sanj vsakega študenta krajinske arhitekture - ekskluzivno priložnost ogleda vrta Saihodži s profesorico. Mi medtem iščemo zen v templju Daidžin. To je zasebni tempelj, ki ni odprt za javnost. V vrt in čajno hišo nas sprejme budistični menih. Tla notranjih prostorov tvorijo vzorce iz *tatamijev*, po katerih stopamo bosi. Vrt je namenjen le opazovanju z lesenih podestov, na katerih se trudimo meditirati. Ko spijemo čarobni napoj (čaj), v tišini opazujemo odtenke zelenega mahu, borovcev, javorjev in odcvetelih azalej.

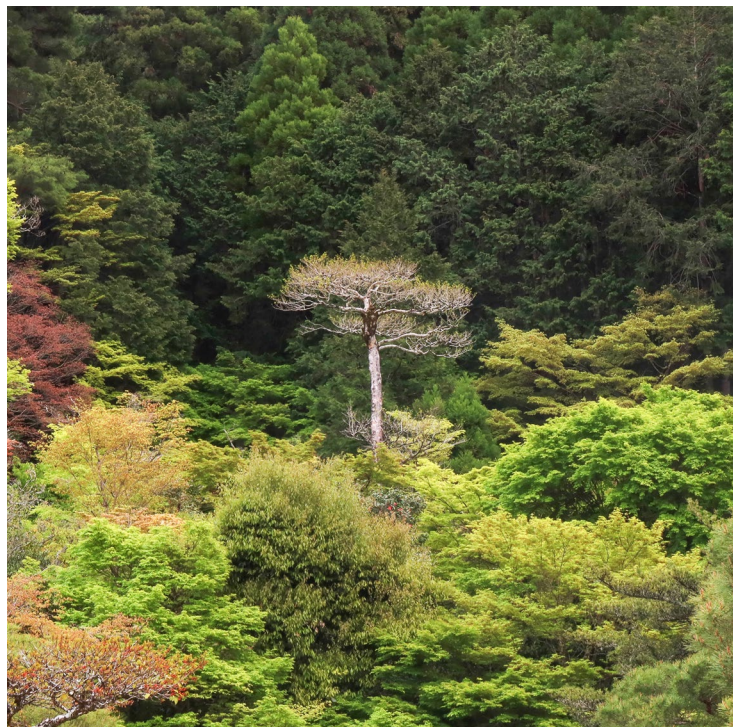

Po meditaciji me motijo gruče turistov, zaradi katerih je doživljanje templja Ginkakudži popolnoma drugačno, kot bi si želela. S prijatelji zaostanemo in takoj je bolje. Ustavimo se ob *ginsadan*, morju srebrnega peska, sredi katerega stoji prirezan stožec, *kogecudai*, simbol gore Fudži. Med vzpenjanjem se srečujemo s prvinami, ki razkrivajo bistvo japonskih vrtov: polotoki, usmerjana rast borovcev, prikrivanje in odkrivanje pogledov. Kasneje nas profesoričine razlage in škripanje lesenega poda, ki spominja na ptičje petje, vodijo skozi šogunov grad Nijo. Kljub izjemno napornemu urniku se ustavimo v *kombiniju* in nakupimo *jebisu*, japonsko pivo. Okus mi sploh ni ljub, a mi je všeč ime. V parku se nam pridruži starejša gospa, ki skrbi za mačke, prinese jim hrano. Prepoznamo besedo, s katero naslavlja eno od mačk: *sakura*, japonski izraz za cvetočo češnjo. Nenadoma se mi zazdi, da smo vstopili v Murakamijevo knjigo, in za vsak slučaj preverim nočno nebo, ali na njem morda ne sijeta dve luni.

KJOTO

DAN 6

Vstati ob 6.00 je bilo brutalno, ampak je bilo točno to, kar sem potrebovala. Vodstvo skupine je prevzel drugi profesoričin sošolec, Satoši. Dežuje. Ob poslušanju dežnih kapelj se potopim v vrt templja Rioandži. Ko odprem oči, je pred mano morje peska s petimi skalami. Nič drugega na tem svetu ne obstaja. Ne razmišljam veliko o tem, kaj skale pomenijo. Predstavljale bi lahko otoke, družino tigrov, ki prečka reko, ali vrhove gora. Zame v tem trenutku ne simbolizirajo ničesar, dojemam jih kot popolno kompozicijo objektov v prostoru, ki mi prinaša pomiritev in me ziblje v meditacijo. Občutek imam, da smo našli najbolj miren, tih kotiček Japonske. Popoldan je namenjen ogledu svetišča Fušimi Inari. Na celotno štirikilometrsko pot skozi gozd so eden ob drugem nanizana rdeča vrata – toriji. Kontrast je v tem vremenu odličen za fotografiranje. Svetišče je posvečeno Inariju, bogu riža in plodnosti.

Ob poteh se pojavljajo številne upodobitve lisic; te naj bi bile Inarijevi posredniki. Največji nalive prevedrmo pod streho svetišča in se, ko se sprijaznimo, da celotne poti ne bomo zmogli, vrnemo nazaj. Dan zaključim v *onsenu*, vroči kopeli, ki mi umiri srce. Zberem misli in vtise in se začnem pripravljati na spanje na *tatamijih*, ki so bili ustvarjeni za popoln spanec.

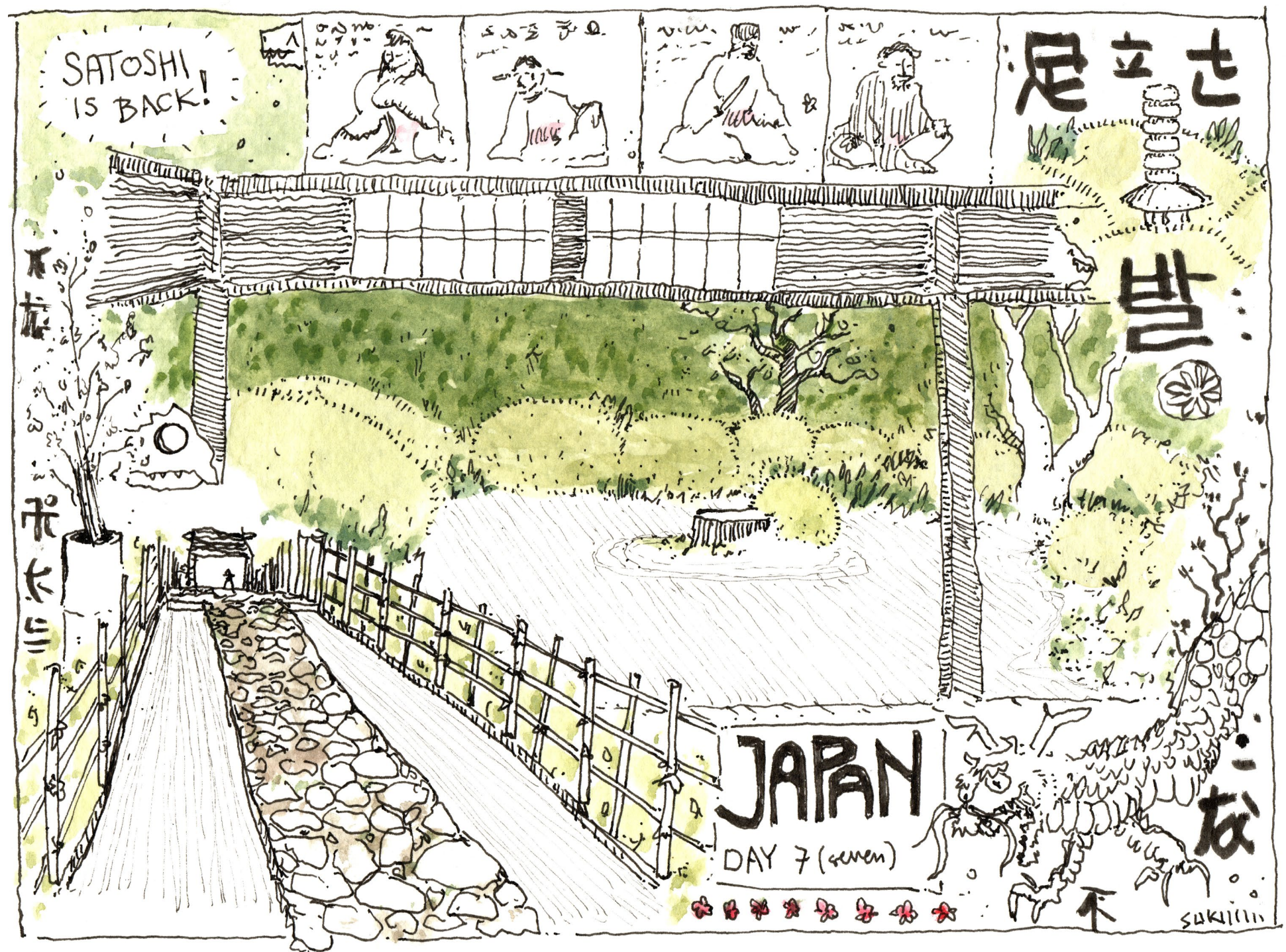

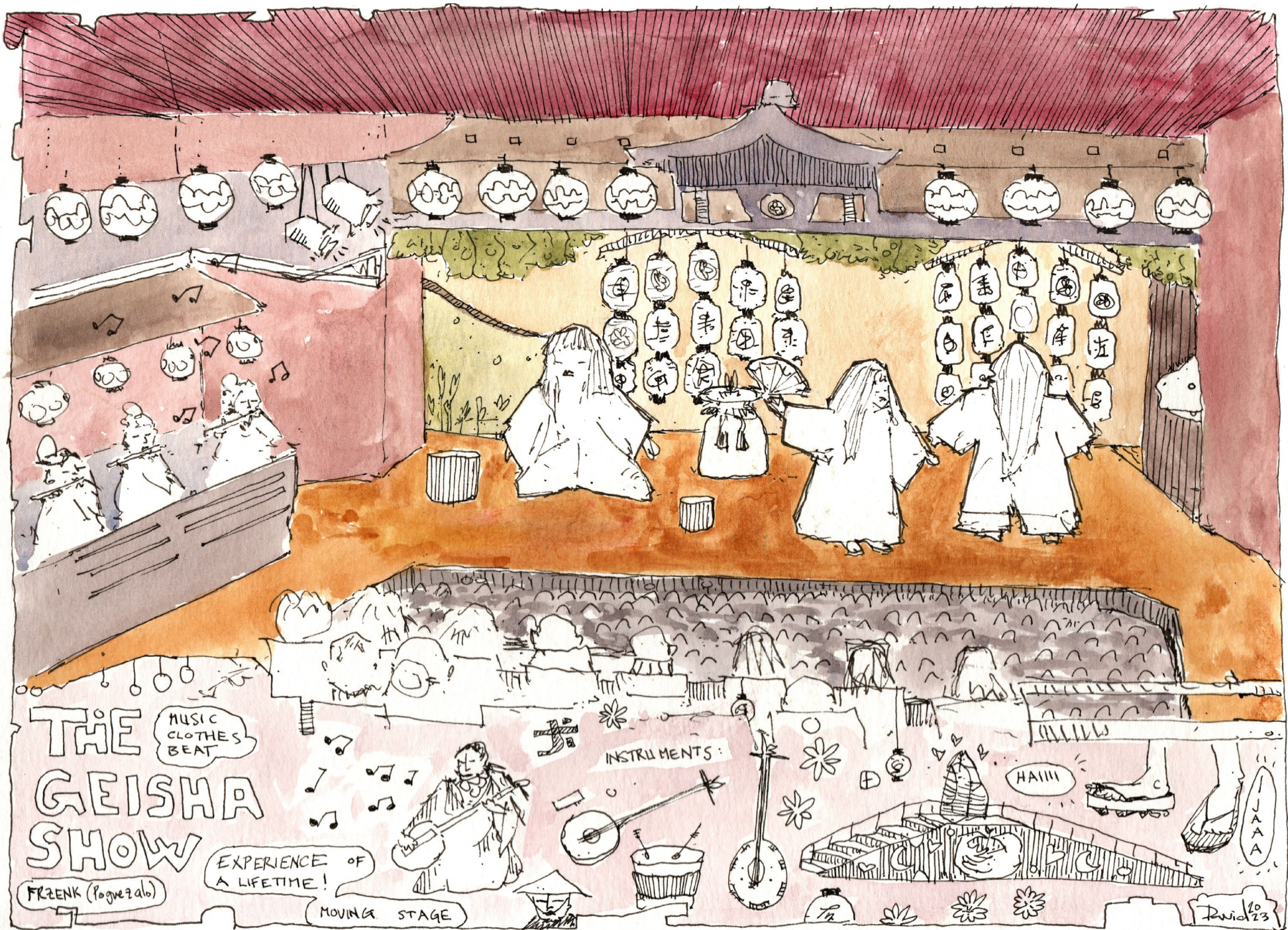

KJOTO

DAN 7

Prišel je čas, da si naslovnico knjige Dušana Ogrina *Vrtna umetnost sveta* ogledamo tudi v živo. Tempelj Šisendo se nahaja v manj obljudenem delu Kjota. Vhod v tempelj je ograjen z bambusom. Kot vedno si pred hojo po lesenih podestih sezujemo čevlje. Azaleje so nam prihranile še zadnje cvetove, ravno toliko, da si lahko predstavljamo, kako je vrt videti ob polnem cvetenju. Ob opazovanju praznega prostora s prostranstvi belega peska in ozadjem iz javorjev težko zberem motivacijo, da zapustim pogled na vrt iz glavne dvorane. Spomnim se predavanj o odnosu med hišo in vrtom, ki sta med seboj povezana. Arhitektura okoli vrta je postavljena tako, da okvirja vrtni prizor. Stopnice vodijo okoli azalej, do nižjega nivoja vrta, kjer najdem zanimivo postavitv *sōzu*. To je fontana, ki je bila prvotno v japonskih vrtovih v rabi za odganjanje živali.

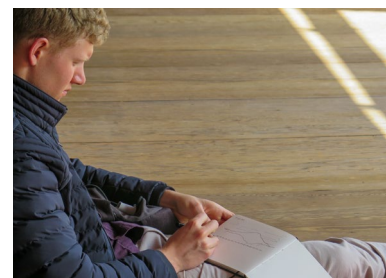

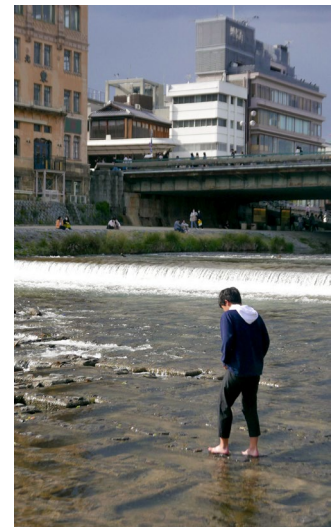
Voda teče v *sōzu*, dokler se ravnotežje bambusove cevi ne obrne, voda se izlije, cev pa z votlim udarcem pade nazaj na svoje mesto. Bolj kot lakota nas na Niški market zvabi radovednost. Tržnica v Kjotu ni nič manj zanimiva od tiste v Tokiu. Neskončna paleta vonjav, okusov in barv bi me morala napolniti z energijo, ampak učinek je žal obraten. Odpovem se ogledu predstave *Mijako Odori*, ki jo vsako leto ob zaključku šolanja pripravijo bodoče gejša in izkoristim dveurni premor za spanje v hotelu.

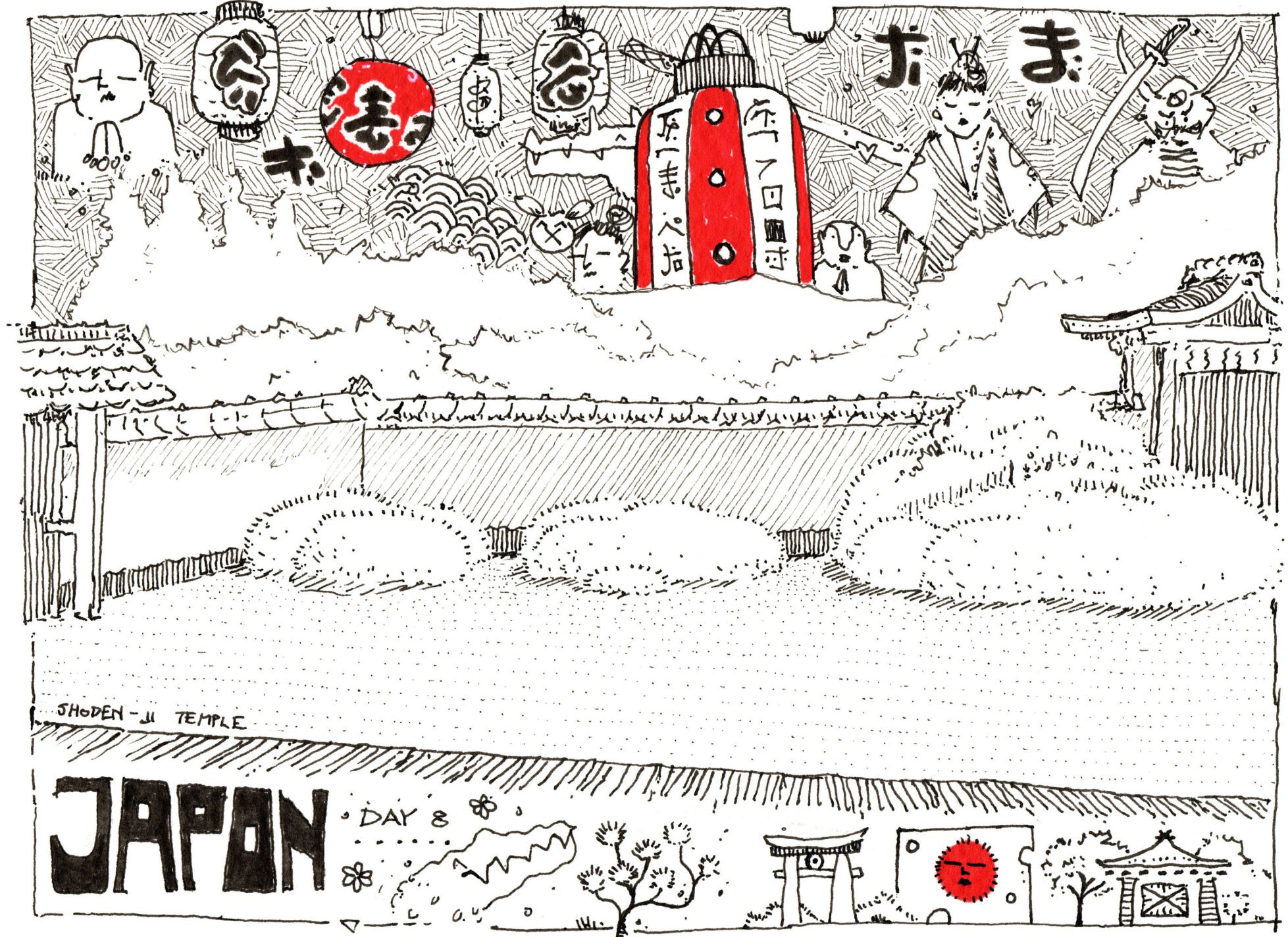

KJOTO → OSAKA

DAN 8

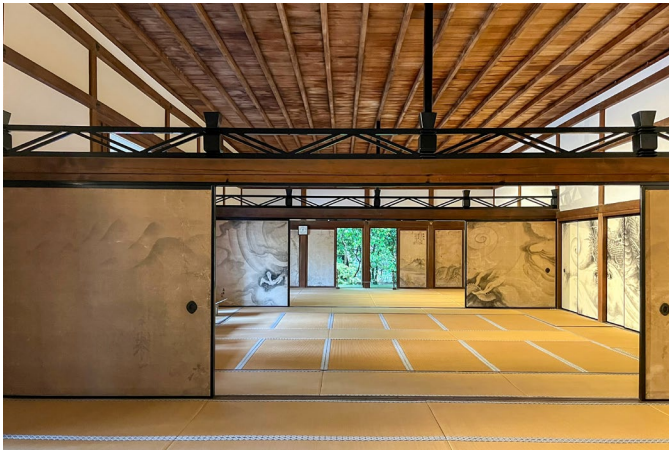
Avtobus nas pelje do gozdnatega severnega dela Kjota, kjer odkrijemo vrt Šodendži. Spotoma skočimo v bližnji *kombini*, kjer občudujem Juretovo izbiro polnovrednega zajtrka – energijsko pijačo, sladkano vanilijevo kavo, bonbone, čokolado in sendvič. V primerjavi s tem je moj lososov *onigiri* dolgočasna izbira. Do templja se sprehodimo po mirni četrti, nato pa vstopimo v bambusov gaj. Skupine skal na beli peščeni ploskvi v tem vrtu zamenjajo gruče rezanih azalej. Azaleje so postavljene v skupine 3-5-7 (*šiči-go-san*). V ozadju je vidna gora Hiei, gre za ponovno uspešno uporabo šakei, privzetega prizorišča. Brez profesorice in Alje, ki Kjota še ne moreta pustiti za sabo, saj ju čaka še Kacura, cesarska vila, se premaknemo v Osako. V tem sodobnem in energičnem mestu ponovno oživimo; počutim se skoraj kot v Tokiu, le da je to mesto nekoliko bolj po meri človeka. Osaka je znana po izjemni kulinariki in pestrih okrožjih. Začutimo življenje mesta, ulice so polne, pred restavracijami so vrste ljudi, *izakaje*

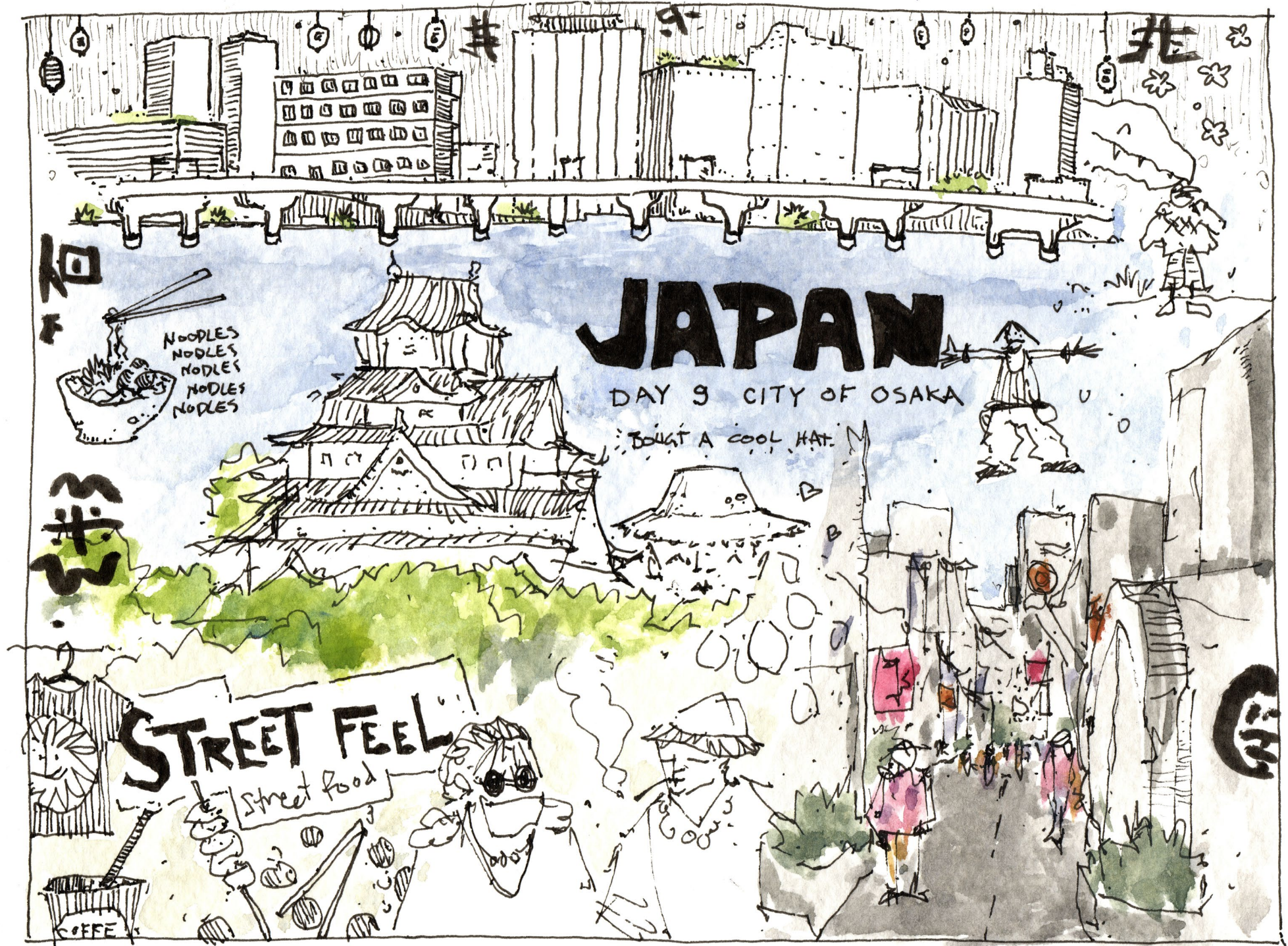

so polne, na mostu je *beatboxer*, ob katerem za trenutek zaplešemo, na naslednjem vogalu mimo nas švigne podlasica. Kulinarična izkušnja je vse, kar smo si lahko predstavljali, še več pa je bar, v katerega vstopimo po ulici, ki je tako ozka, da po njej ne moreta dva vštric. Tudi bar je utesnjen, nič večji od desetih kvadratnih metrov, tri stole zasedajo domačini, preostale tri zasedemo mi. Kmalu se pogovarjamo v polomljeni japonščini. Ko jim pokažemo Timovo skicirko, nam plačajo pivo.

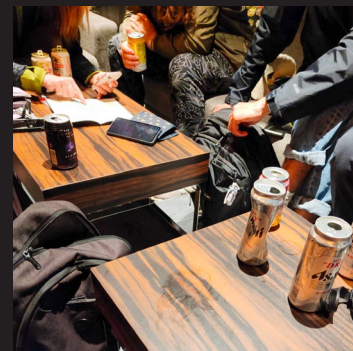

OSAKA

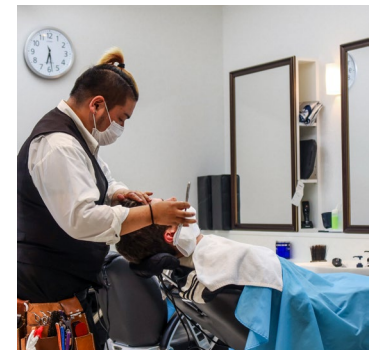
DAN 9

Dopoldan je namenjen skupinskim ogledom, popoldan je bolj svoboden. Po osaškem gradu naletimo na knjižnico za otroke. Sprojektiral jo je Tadao Ando, ki je odraščal v Osaki. Park, v katerem se nahajamo, je otok na reki Dodžima. Pogost koncept Andove arhitekture je ustvarjanje napetosti med linijami in tudi tukaj jo je najti v liniji loka, ki je nasprotna ovinku reke. Odprti zahodni del stavbe, ki je v nasprotju z zaprtim vzhodnim delom, si je Ando zamislil kot sodobno *engawa*, verandi podoben element v tradicionalni japonski arhitekturi, ki je običajno dvignjen nad tlemi. Medtem ko se zunanost stavbe s teraso in stopnicami odpira navzven, se interier obrača navznoter. Notranjost preproste armiranobetonske strukture je polna edinstvenih arhitekturnih elementov: knjižnih polic, ki segajo od tal do stropa, stopnic, mostov in hodnikov.

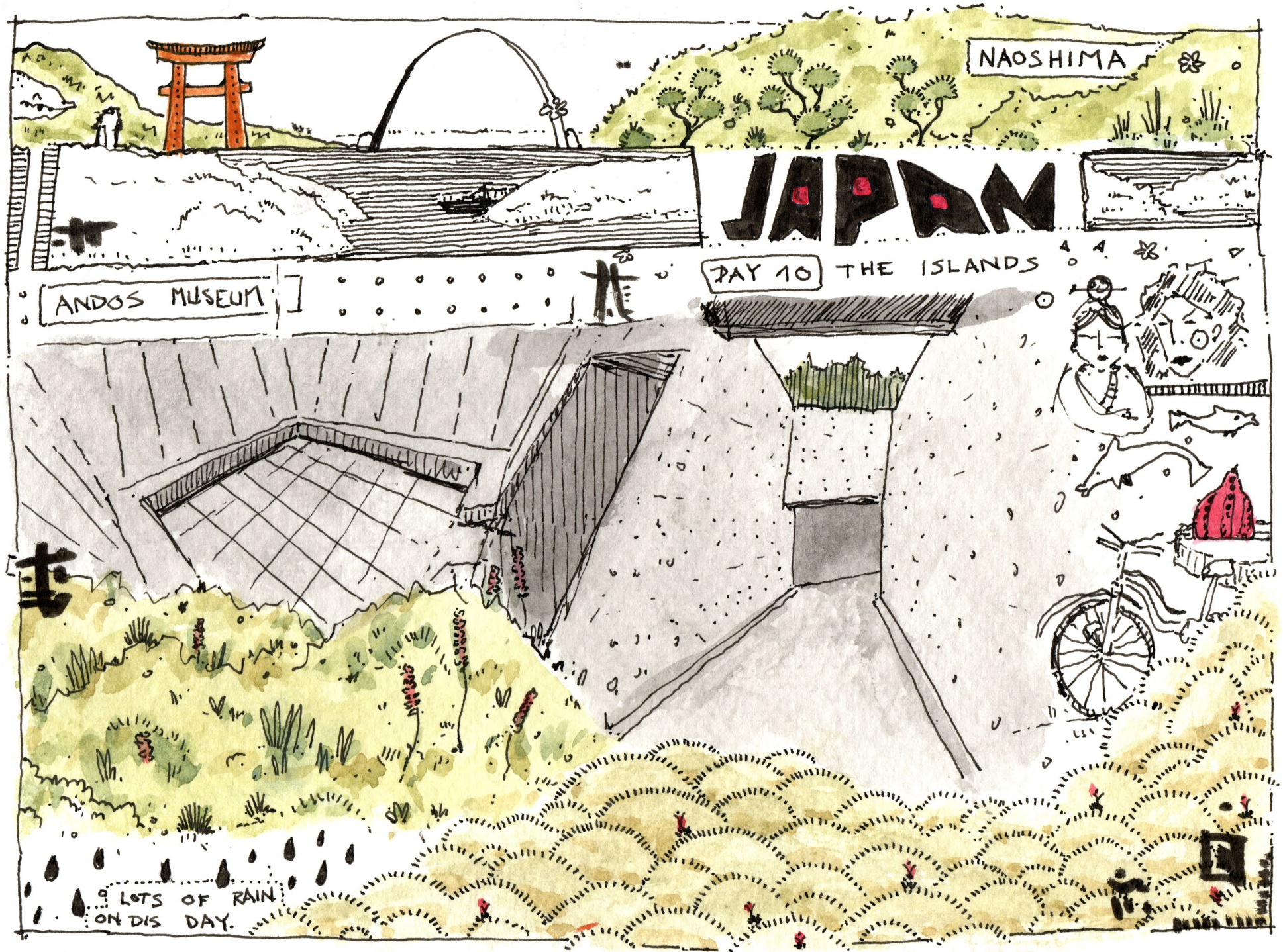

Po dolgem pohajanju po mestu, izgubljanju v ogromni veleblagovnici in iskanju črnila za Timovo penkalo se najemo v indijski restavraciji, kjer po dolgem času okusimo kruh. Pa ne navadnega. *Naan* pred nami vržejo v pečico in nam postrežejo vročega, v neomejenih količinah. Ideja, da bi na Japonskem obiskali frizerja, nas pripelje v osaško brivnico, kjer britje seveda naročiš na avtomatu.

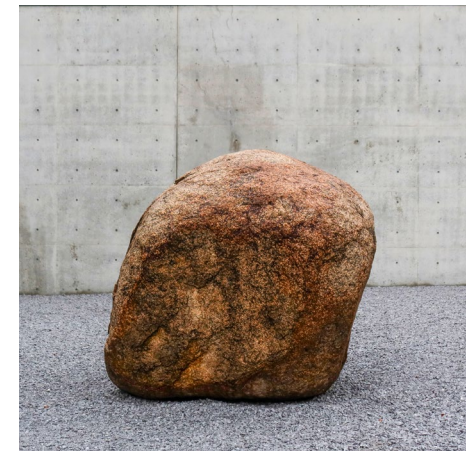
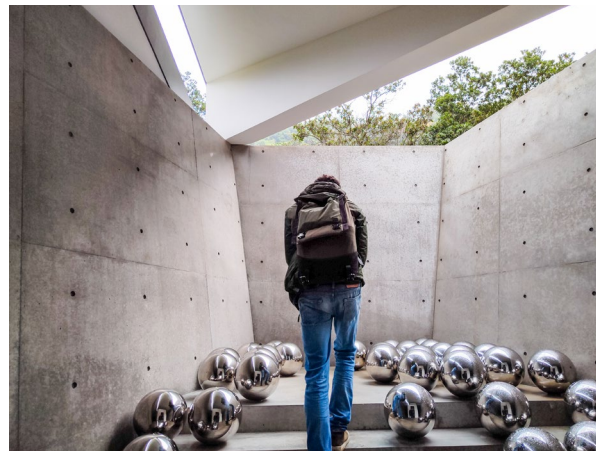
OTOKI — NAOŠIMA

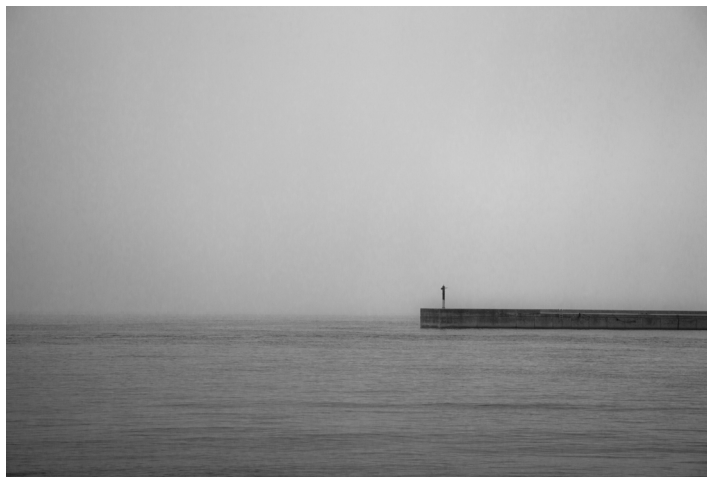
DAN 10

Zberemo se ob 6.30, s čimer se vzorec funkcioniranja na 5 urah spanca nadaljuje. Dežuje. Zapuščamo Osako in potujemo proti otokom. Na vlaku zaspim in si ob počasnem prestopanju z enega vlaka na drugega, nazadnje pa na trajekt, polnim baterije. Pristanemo na Naošimi, otoku, na katerem so zaradi odseljevanja ljudi za obstanek prebivalcev poskrbeli z razvijanjem kulturnega turizma. Kompleks muzejev, ki ga obiščemo, je to težavo zlahka rešil. Od enega do drugega muzeja se podimo s kolesi, ki je v Ljubljani naše glavno prevozno sredstvo, zato smo čisto iz sebe od veselja. Umetnine se pred mano prikazujejo ena za drugo. A največja vrednost kompleksa je v arhitekturi, v katero so umetnine postavljene. Tadao Ando je ustvaril prostor, ki me začara z učinkom preprostosti v materialu, svetlobi in obliki. Sredi te preprostosti opazujemo Monetove lilije, in tukaj se pokaže, kako sta se umetnost in arhitektura združili; razlika med njima ni vidna in ni pomembna. Vstopimo v sobo,

sredi katere stoji krogla, okoli nje pa so razporejena zlata telesa v oblikah kvadrata, trikotnika in peterokotnika. Ob spraševanju o sporočilnosti te kompozicije se premikamo naprej in se prepuščamo novim in novim umetninam. V melanholičnem vremenu se nam na koncu pomola med meglicami razkrije živo rumena buča, umetniška instalacija Jajoi Kusame, ki je v njenih delih ponavljajoč element. Večer preživimo na pomolu. Tim pristane v morju. Z Juretom za sekundo od šoka obstojiva, nato pa ga zvlečeva iz vode. K sreči je vse v redu, le smeha ne morem obvladati.

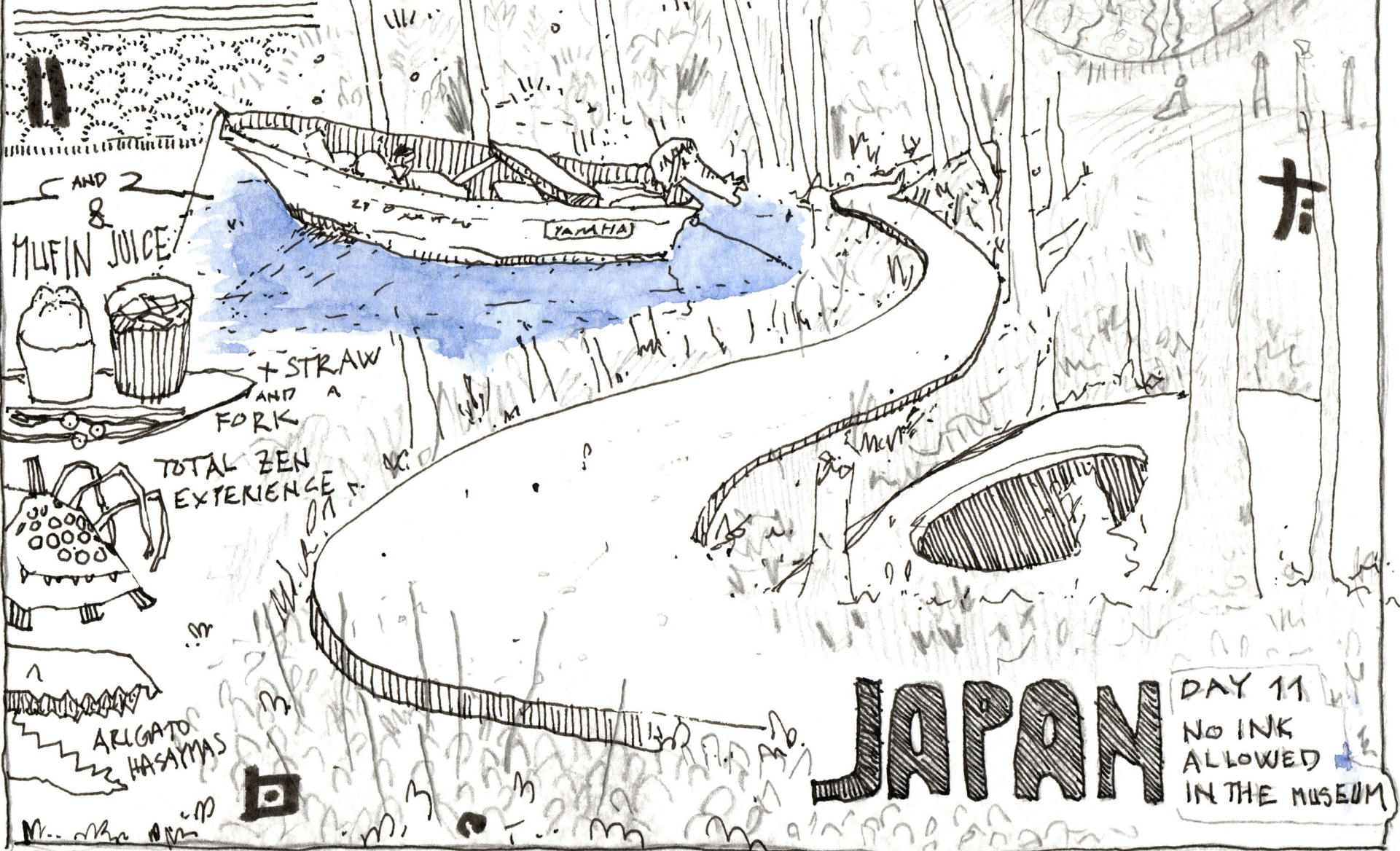

TOTALY MONOCHROMATIC
EXPERIENCE ...
ALSO BAREFOOT ...
FEELS NOT ANIMALISH

サンダーバード

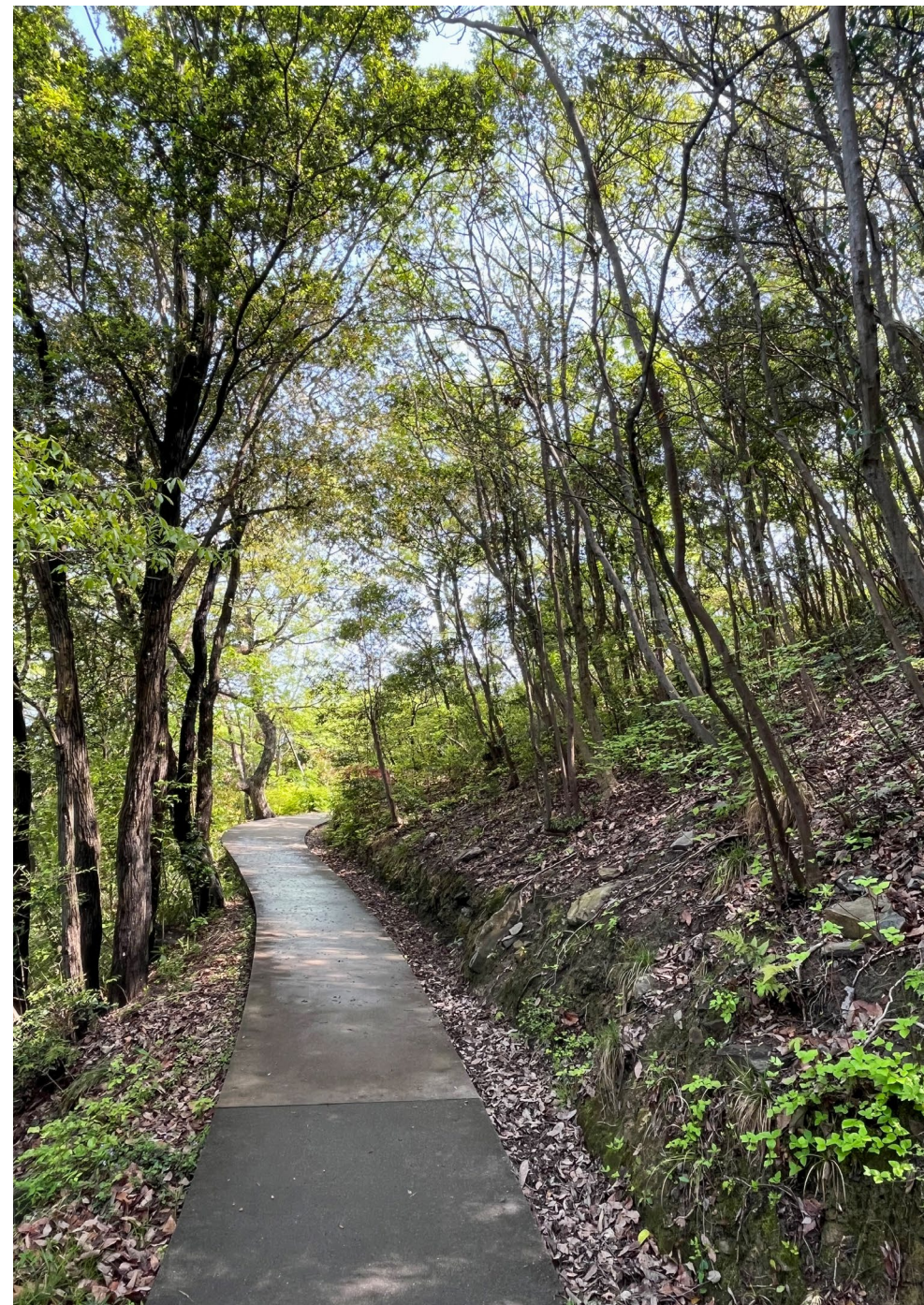

V skoraj popolni zasedbi, z enim manjkajočim členom, se odpravimo na drug otok. Čakamo trajekt, ki ne obstaja, zato prilagodimo načrt. Od planiranih zadev je stvar, ki je res ne smemo izpustiti, Art Museum Tešima, objekt na izpostavljeni lokaciji, s pogledom na ocean, v katerem je Tim včeraj plaval. *Speed boat* nas odpelje do otoka. Pred nami se odpira pokrajina riževih polj in – na presenečenje vseh – oljčnih nasadov. V trgovinici se počutim kot v Italiji, vse ima okus po limonah in olivnem olju. Le vonj ni čisto pravi. Prigriznem pomfrit z okusom po limoni, in pripravljeni smo za ogled, ki ga čakamo že ves dan. Profesorica omeni, da ta kompleks muzejev vsebuje vse elemente čajnega vrta. Nekaj jih najdem – steza (*rodži*), paviljon in voda. Glavna umetnost je betonska školjka, ki z ovalnim vhodom in okroglimi odprtinami, pa s tem, kako je postavljena v gozd in kako steza vodi do nje, govori o simbiozi med arhitekturo in naravo. Ob vstopu v betonsko školjko se sezujemo, pospravimo kamere in se prepustimo

lepoti preprostosti in tišine. Iz tal mezijo kapljice vode. Sedem na hladna tla in skozi veliko odprtino opazujem modro nebo in vrhove krošenj, ki se premikajo v vetru. Z Juretom si odpočijeva med riževimi polji, nato pa se vrneva k Timu, mu ob steklenici vina opiševa izkušnjo, in prvo noč po dolgem času se pošteno naspimo.

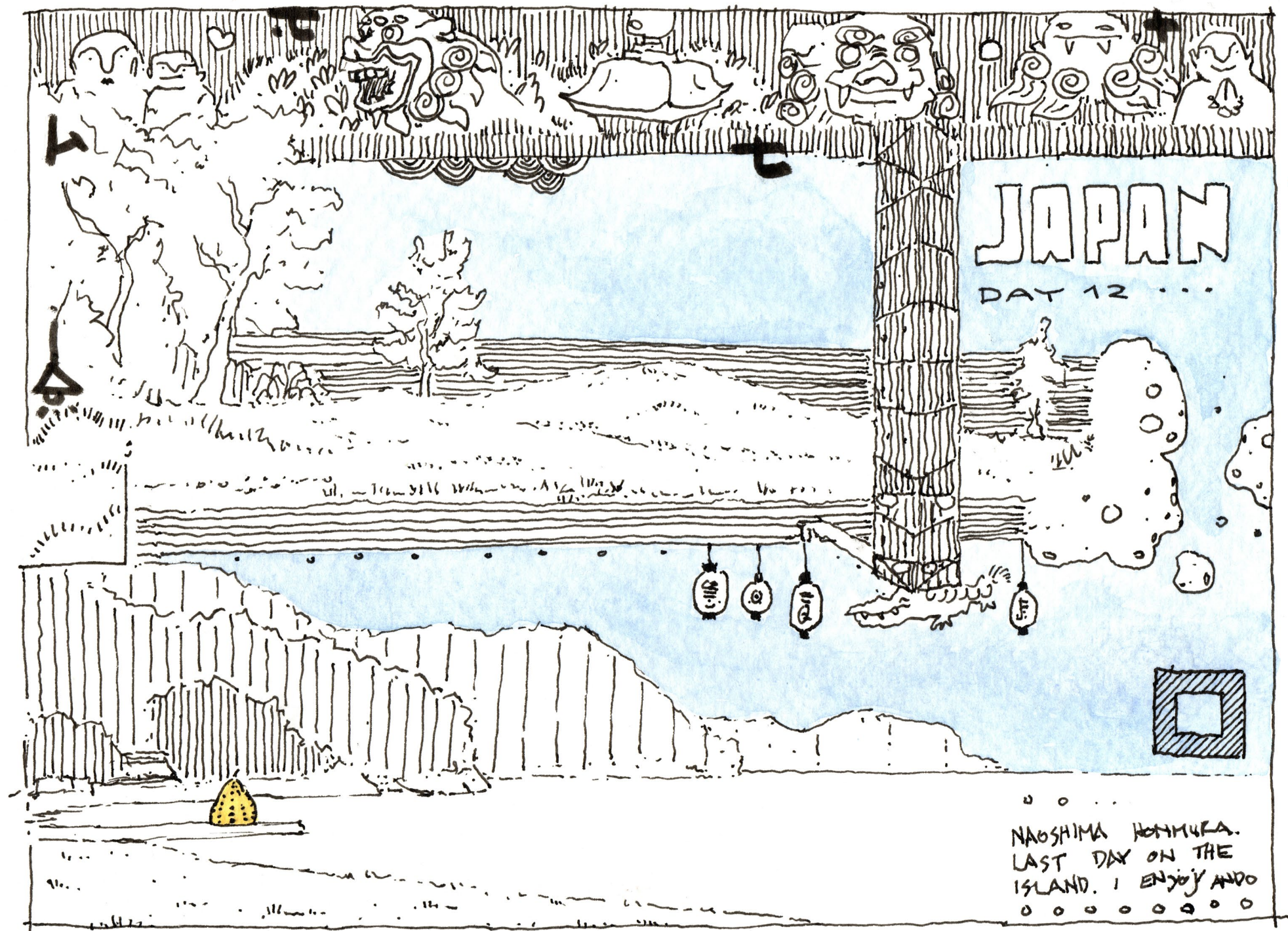

OTOKI — NAOŠIMA

DAN 12

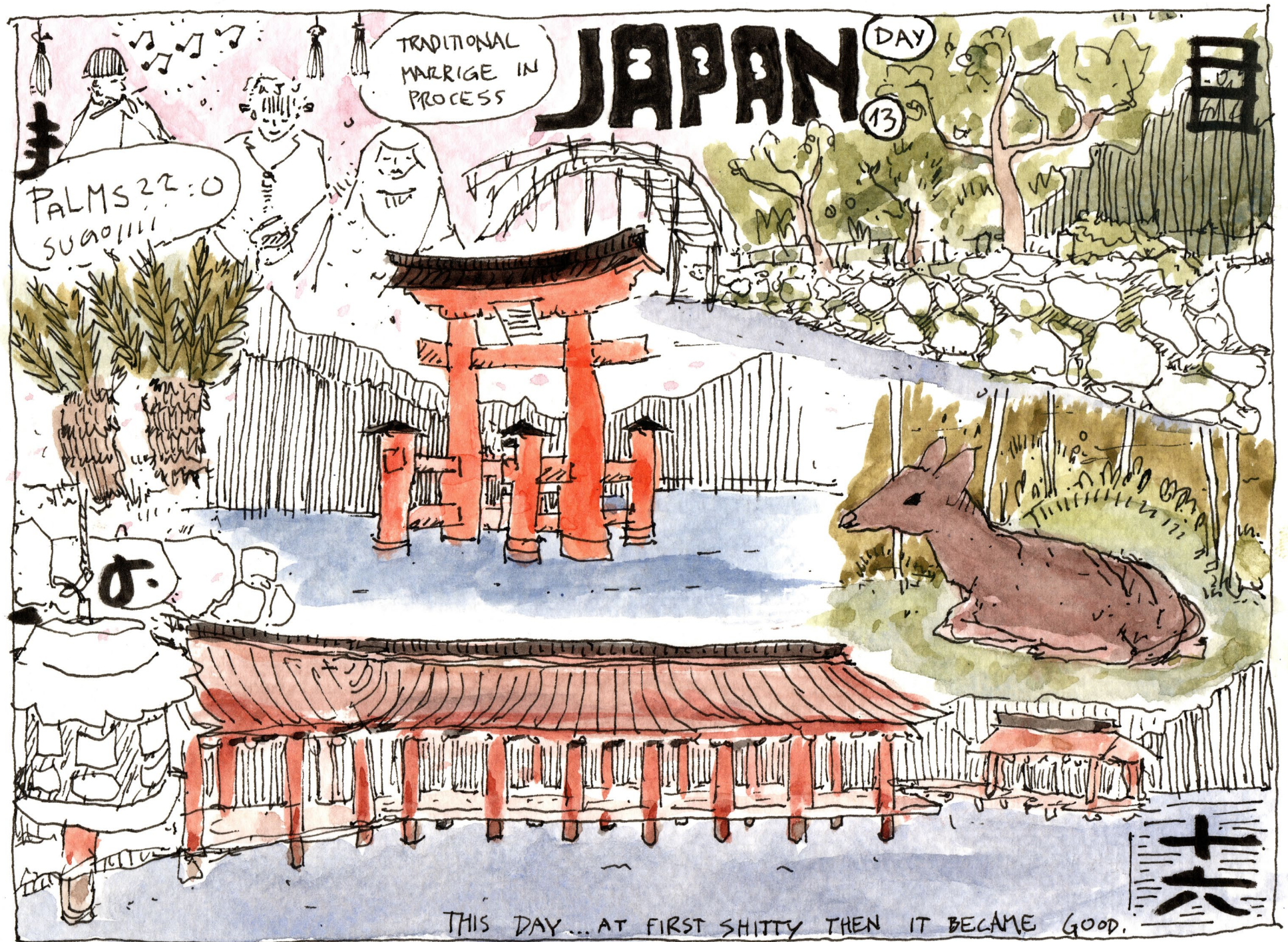
Nov dan, nov tempelj. Tim je svoj dan izkoristil za raziskovanje otoka, pelje nas k svoji najdbi, svetišču Go'o, ki ga je v ponovno življenje obudil Hiroši Sugimoto. Leseno svetišče in kamnito podzemlje povezuje stekleno stopnišče, stopnice spominjajo na ledene kocke. Podzemni in nadzemni del tako tvorita enoten svet, simbolično povezanost neba in zemlje. Vhod v podzemne prostore je zaradi čistilne akcije zaprt, po Timovih opisovanjih si v glavi ustvarjamo podobo. Ogledamo si tudi skupnostni center otoka, Naošima Hall. Stavba je nastala v sodelovanju arhitekta Hirošija Sambuičija s prebivalci. Prostori novega centra so oblikovani tako, da arhitektura ustvarja zračne tokove in tako ne potrebuje dodatne klime. Geometrija izkorišča naravno energijo in značilnosti lokacije. Za konec dneva si pustimo ogled galerije Hirošija Sugimota, v kateri so razstavljene črno bele fotografije. Najbolj zanimiva se nam zdi steklena čajna hiša, ki izpopolnjeno japonsko tradicijo pitja čaja poveže z

obdajajočo krajino. Moči nabereмо s sedenjem ob zadnjih delih v muzeju, to so korenine dreves, ki nadomeščajo mizice v kavarni. Naša je najstarejša, stara naj bi bila 500 let. Na njej spijemo čaj *mača*, pojemo zelo sladek *moči* in pripravljena sem za plavanje v oceanu. Mrzla voda me zbudi in napolni z energijo za zadnji ogled.

HIROŠIMA

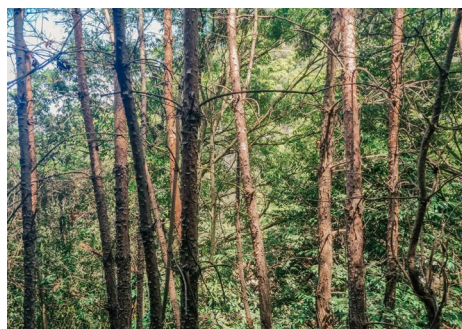
DAN 13

Hirošima. »Celo mesto je bilo zravnano s tlemi«, nas je prejšnji večer na današnji dan pripravila profesorica. V vrsti pred vhodom v *Hiroshima Peace Memorial* (tudi Kenzo Tange, 1955) prisluhnem pogovoru starejšega para. On ji pripoveduje o Hirošimi, ko je bilo mesto strateškega pomena. Ogled muzeja je dolg, presunljiv, in ko si obrišemo solze, se sprehodimo do tja, kamor je padla bomba. Tim razloži, kako je mogoče, da stavba še danes stoji. *A-bomb dome, Hiroshima Peace Memorial* in nekaj preživelih dreves so edini ohranjeni ostanki starega mesta. Vse okoli tega je popolnoma novo. Ker smo vso energijo zjokali, se napotimo k tolažbi v 7/11. Zvečer se vrnemo v naše »domače« mesto, Tokio. V hotelu me premaga utrujenost, in čeprav vem, da je zadnja noč tukaj, jo preživim v hotelskem *onsenu*. Telo mi je hvaležno, ko se potim v savni, iz glave pa ne morem pregnati žalostnega zavedanja, da je ekskurzija pri koncu. V dveh tednih, ki se danes zdita veliko daljša, sem prvič brez skupine svojih prijateljev in ne

vem, kako bom prenesla vrnitev v Ljubljano. Svojo izkušnjo romantiziram s primerjanjem s protagonistko filma *Lost in translation, Izgubljeno v prevodu*. Kako naj na pravi način v sebi ohranim vse vtise? Bom lahko še kdaj podoživela, kar sem občutila v zen vrtovih? Si bom zapomnila, kako sem sredi najbolj tujega mesta spletla prijateljstva, ki so me držala pokonci vse te dni? Pri iskanju odgovora me premaga utrujenost in še zadnjič zaspim v celici.

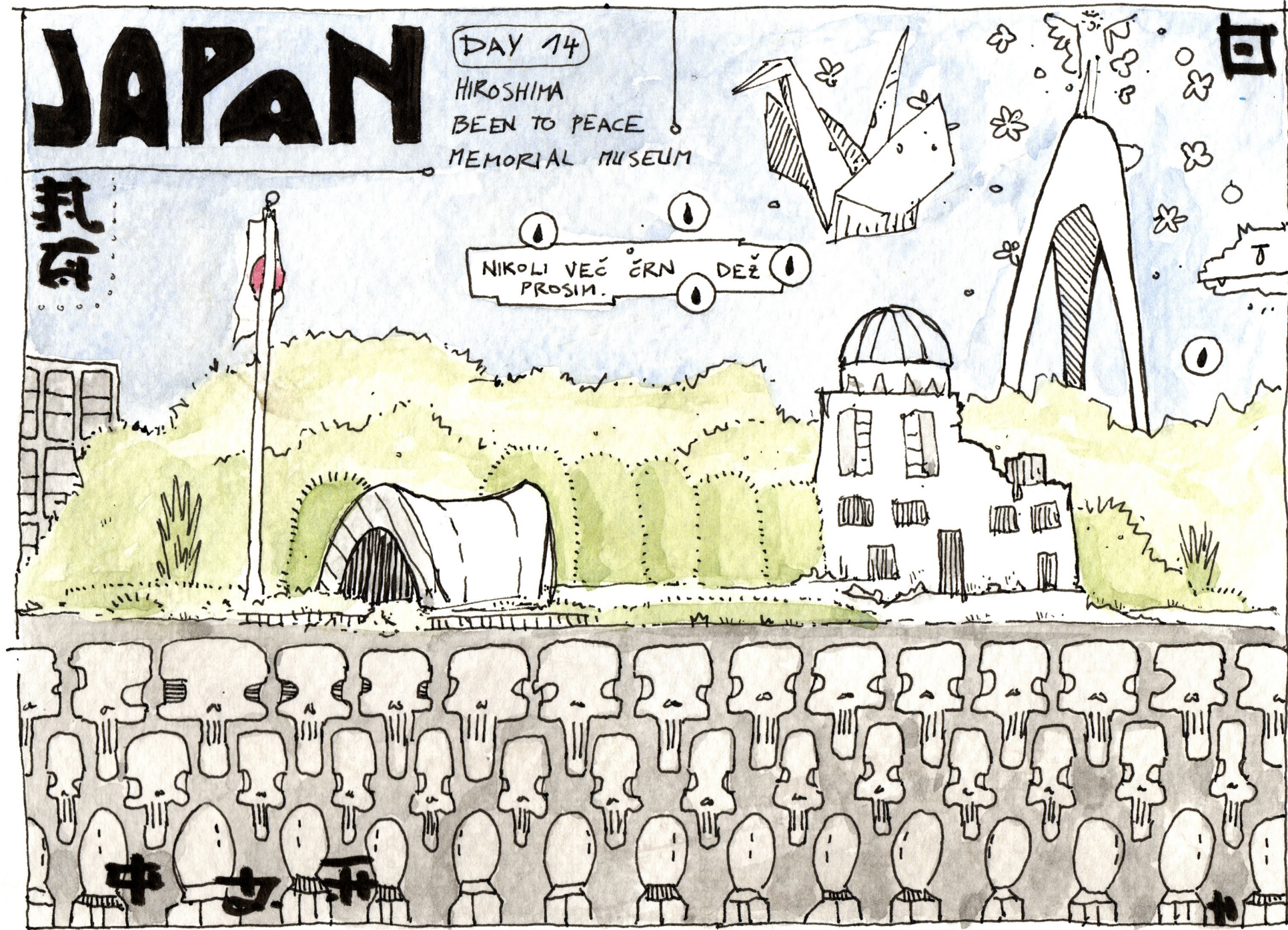
JAPAN

DAY 14

HIROSHIMA
BEEN TO PEACE
MEMORIAL MUSEUM

其
其

NIKOLI VEČ ČRN DEŽ
PROSIM.

HIROŠIMA

DAN 14

Zadnji dan v Tokiu. Potem, ko odložimo kovčke v garderobo na železniški postaji, imamo prost dan. Ne zgubljam preveč časa, seznam stvari, ki jih želimo opraviti, je dolg. S podzemno se odpeljemo do postaje Šibuja. Tam je prostocarinska trgovina *Don Quijote*, kjer najdemo, kar smo iskali – kratke nogavice z Ghibli-motivi, viski za profesorja, erotično trgovino za hec. Prehodimo prazno okrožje Golden gai in si želimo, da bi ga lahko videli še danes zvečer, ko bo tukaj mrgolelo ljudi. Čutimo, kaj bomo zamudili, ko bomo že na letalu. Ulice Golden gaia so ozke, širina nekaterih ne bi prenesla niti avtomobila. Tukaj ni nobenih velikih in izjemnih stavb, je majhen fragment starega Tokia, ki se je ohranil kot tak, medtem ko je mesto okoli njega raslo in se spreminjalo. Zadnje kosilo si privoščimo v *izakaji*, kjer ni angleškega jedilnika. Nihče od nas ne ve, kaj naročamo, pa kljub temu noben ne zgreši.

Sprašujem se, ali smo imeli vsakič srečo ali je le vse tako dobro. Konec koncev pa odgovor na to ni zares pomemben, saj bi z vsakim prevpraševanjem izgubila čarovnijo, ki se bo za zmeraj držala vtisov in spominov na potovanje, ki mi zdaj kot sličice Ghiblijevih filmov plešejo v glavi, ko zaprem oči.

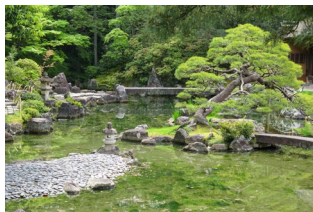
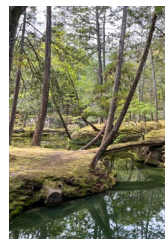
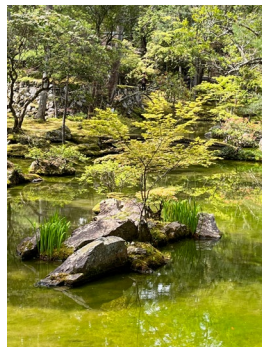
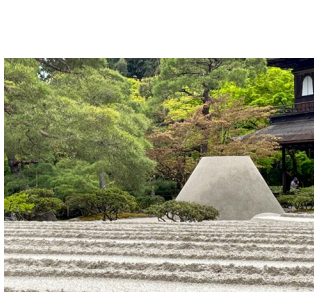

Ana Kučan

ZAKAJ PRAV SEM IN NE DRUGAM

Japonski vrt je posebna, svojevrstna oblika vrta. Loči se od vse svetovne tvornosti na področju oblikovanja vrtov in tudi od kitajske vrtno umetnosti, ki je sevala čez morje. Nanj je – poleg daoizma – vplivala genealogija narave: Japonsko sestavlja vrsta vulkanskih otokov, kar je razlog za pestrost kamnin, zanimivo topografijo strmih spustov proti morju, soteske, gibanje vode, razjedena pobočja. Vse skupaj nudi množico vodnih motivov, izrazito višinsko členjenost vegetacijskih pasov, bogato vrstno sestavo tako favne kot flore. Japonska je polna slikovitih prizorov v naravi. Zato je lahko razumeti, da se je tudi tu – tako kot na Kitajskem – razvilo bogato bajeslovje, ki je povezovalo svojevrstna krajinska mesta z mitološkimi bitji in nadnaravnim pomenom. Japonska je v šintoizmu razvila predstave o tem, da izstopajoče naravne pojave, kot so drevje, polotoki, slapovi, posedujejo dobri duhovi, *kami*. Iz teh predstav se je postopoma in pod vplivom zenbudizma razvil prav poseben smisel za lepoto v naravi, svojevrstna estetika narave, ki se kaže tako v prepoznavanju posameznih prvin kot v sestavah, krajinskih izsekih. Poznamo faze, v katerih človek

začne posegati v prostor, ga prilagajati podobi, skonstruirani na podlagi te ali one estetike, pri čemer razvije nove forme. Japonska vrtna tvornost pri tem ni izjema, še več, odlično prikazuje proces razvoja oblik. In ves ta imaginarij, vsa ta bogata simbolika sta se skozi stoletja postopoma udejanila v treh tipih vrtov: jezerskem vrtu, čajnem vrtu in zen-vrtu. V vseh je pomemben motiv otoka, ki so ga Japonci prevzeli od Kitajcev.

Za razliko od *šanšuei*, ki pooseblja daoistično kozmološko pojmovanje, da so skale okostje, voda pa ožilje sveta, so Japonci motiv otoka razvili v šumizen in *horai*, povsem drugačno tipologijo skalnih tvorb, ki simbolizirajo Sveto goro in Otoke nesmrtnikov. Nekaj posebno japonskega je tudi dvojna simbolizacija: razvijejo *okarikomi*, v polkroglo strižen grm, ki simbolizira skalo, ki simbolizira Sveto goro. Druga pomembna gesta, ki je vstopila v vrtove in v zen-vrtovih prevzela nosilno vlogo, je *haniva*, »prečiščeno zemljišče«, povsem izravnano, iz gozda izsekano zemljišče pravokotne oblike, prekrito s prodom, povezano s šintoističnim obredom, še danes v rabi v svetišču Ize. Japonska

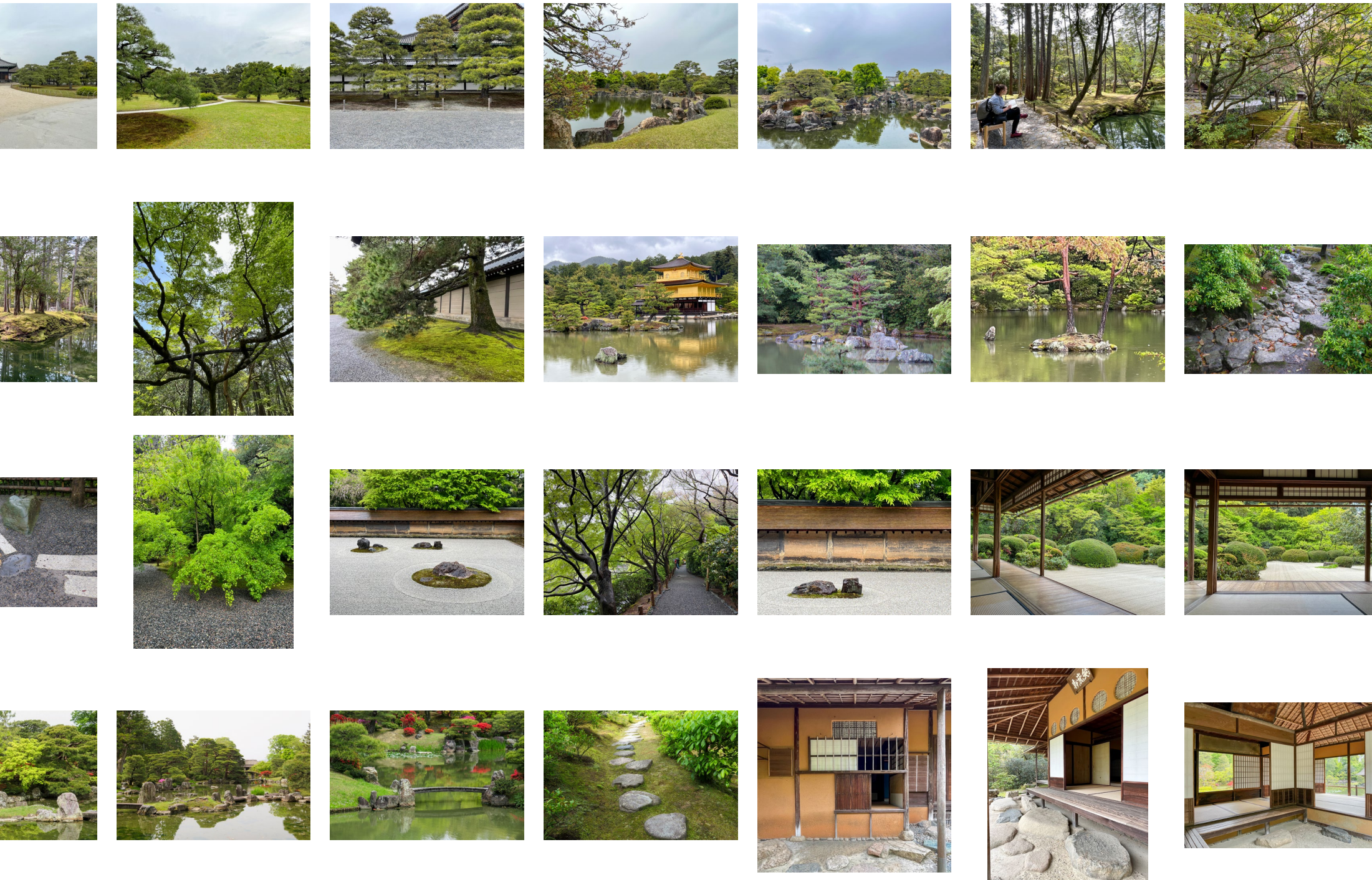
vrtna umetnost nam je ob množici slikovitih prizorov zapustila tudi nekaj do skrajnosti izčiščenih likovnih struktur, ki razmišljanja ne omejujejo z nikakršnimi namigi na resničnost in z abstrakcijo omogočajo osvoboditev od vsega stvarnega.

Naše potovanje na Japonsko se je zato – logično – osredinilo na vrtove. Na vrtove Kjota. Obiskali smo zen-vrtove Rioandži, Šodendži, Šizendo, Tenriudži, Daizenin; jezerske vrtove cesarske vile Kacura, Srebrnega in Zlatega paviljona ter vrta Saihodži, vrta mahu, Biodoin, jezerski vrt še iz časa pred 8. stoletjem n. š., preden se je prestolnica iz Nare preselila v Kjoto, ter vrtova cesarske vile Gošo in šogunovega gradu Nidžodžo, v središču Kjota, ki danes delujeta skoraj kot javna parka.

Ta izjemna umetniška dela na ustvarjalni meji med človekom in naravo izvirajo predvsem iz obdobja Kamakura in Muromači ter iz zgodnjega obdobja Edo

(približno 1200 do 1650). To so bila obdobja političnega in kulturnega vrenja, ki so nam zapustila številne pomembne dosežke na področju umetnosti, od gledališča nō do tkanja in barvanja. A pred vsem stoji vrt, kot edinstvena in svojevrstna druga, poduhovljena narava.

Oblikovalski kod, razvit za zaporedje prostorov, ki gradijo vrt, je berljiv v sodobnih delih, tudi kadar ne gre dobesedno za vrt. Teshima Art Museum na otoku Tešima (Rei Naito in Rjue Nišizawa), je zen-potovanje; steza, *rodži*, obiskovalca po načelu *mie gakure* popelje najprej čez travnik in nato skozi gozd, s čimer mu ostri pozornost. V betonsko školjko se vstopa posamič in s tihim spoštovanjem, kot v čajni paviljon; opazovanje gibanja kapljic, predajanje zvokom narave in izpostavljenost sončni svetlobi, včasih pa tudi vetru, dežju in celo snegu, je *zazen* izkušnja in tudi ta »vrt« ima svoj *šakei*, privzeto krajino.

ariso: skalnata obala
cukijama: skalna skupina, ki je videti kot slap
čaniva: čajni vrt
čitei: jezerski vrt
haniva (ha-niva): čisto zemljišče; izravnana, pravokotna poseka v gozdu
horai: otok nesmrtnikov
ivakura: skalno domovanje duhov
karesanzui: suhi vrt oz. suha krajina
karetaki: suhi slap
karikomi, okarikomi: strižen grm
mie gakure: 'videno in skrito'
nantei: južni vrt, namenjen za obrede
niva, oniva: vrt, zemljišče, rabljeno v svetne namene
rodži: 'rosna steza', na poti, ozek drevesni nasad (*tobi-iši, šiki-iši* in *nobedan*)

suhami: prodnati polotok(i)
šakei (ša-kei): privzeta krajina; iluzija prehoda v oddaljeno naravo
šanšuei: gore in voda
šinden: slog vrtov imenitnosti, obdobje Heian
šimenava: obredni trak
šoin: glavna stavba sestavljenega plemiškega bivališča, ki obdaja jezerski vrt; arhitekturni slog, v katerem je vrt zasnovan predvsem za poglede z enega mesta, z verande; obdobje Muromači
šumizen: piramidasta zložba skal, ki ponazarja sveto goro
zazen: duhovne vaje

P.S.: NAJMOČNEJŠI VTISI?

Metrolinija Jurikamome, Tokio: po celodnevnem hitenju po megalopolisu skoraj neslišno, sanjsko drsenje iz horizontalnega predmestja in ugašajočega dneva čez otoke tokijskega zaliva v vertikalno mesto in med neštete luči.

Saihodži. Mehkoba. Senca. Čisto zadovoljstvo bivanja.

Rioandži. Žareča zelena na meglenu sivem ozadju deževnega jutra. V strukturi suhega vrta vizualiziran zvok dežja.

Šodendži. Meditativen mir v ostri jutranji svetlobi. Občutenje iluzije prehoda v oddaljeno naravo, ki jo pooseblja uokvirjen pogled na goro Hiei.

Gozd svetišča Fušimi-Inari v Kjotu: skrivnostno, duhovno in čarobno, ujeto v kipec Kicune, prevarantske lisice, nadnaravnega bitja z nasprotujočimi si lastnostmi, bitja, ki je hkrati dobro in slabo.

Hiroki Sugijama in Satoši Kodžima. Kolega, prijatelja, vodiča. Arigato gozaimasu!

Oblikovalci čajnih vrtov:

Muso Soseki znan tudi kot Kokuši,
Sen no Rikidžu,
Kobori Enšu in Furuta Oribe,

vsi tudi mojstri čaja.

Ogrin, Dušan: *Vrtna umetnost sveta*, PUDON in EWO, 1993

Ogrin, Dušan: *The World Heritage of Gardens*, London: Thames and Hudson, 1993.

Ogrin v orisu razvoja vrtno umetnosti po obdobjih in po geografsko-kulturnih celotah japonski vrt obravnava za poglavjem o kitajski vrtni tvornosti. Uvrstitev je pomenljiva, saj gre predvsem za enosmerni vpliv. Tako pri izboru vrtov kot pri zaporedju ga vodijo teoretično utemeljena merila, ki njegovo knjigo ločijo od drugih tovrstnih knjig, med drugim prav zaradi precizne odtehtanosti predstavitev velikih kulturnih krogov, skozi katero prikaže soodvisnost oblike, vloge in pomena vrtov z družbenopolitičnimi in kulturnimi okoliščinami. Z evokacijo kitajske in japonske dediščine pa še posebej opozori na ‚človekovo potrebo, da svet okoli sebe osmisli na višji ravni‘. Svojo tezo o družbeni vlogi vrtno umetnosti, ki jo vidi kot ‚poduhovljeno naravo‘, tako utemelji prav s posebnostmi daljnovzhodnih vrtov.

Nitschke, Günther: *Japanese Gardens*. Taschen, 1991.

Natančna, bogata knjiga o japonskem vrtu, njegovih zvrsteh, organizirana po obdobjih od obdobja Kamakura do Meidži, z vpogledom v sodobnost in izčrpnim uvodom v vrt skozi predstavitev japonskega čuta za lepo ter razvoja in arhetipov japonskega vrta, vse do njegove stereotipizacije.

<https://fdc.bagamati.gov.np/sites/default/files/2023-11/Japanese%20Gardens%20by%20Guenther%20Nitschke.pdf>

Treib, Marc: *A Guide to the Gardens of Kyoto*. ORO Editions, 2003.

Priročen, jedrnat, a izčrpen vodnik po vrtovih Kjota, ki ponuja praktične informacije in teoretična spoznanja o oblikovanju japonskega vrta.

Kakuzo, Okakura: *Knjiga o čaju*. Prevod Andrej Skubic. Ljubljana: Beletrina, 2023. /

Kakuzo, Okakura: *The Book of Tea*. Duffield & Company, 1906.

Esej o japonski harmoniji umetnosti, kulture in preprostega življenja, ki povezuje vlogo čada (čajanke) z estetskimi in kulturnimi vidiki japonskega življenja; napisan je bil tudi kot protest proti zahodnjaški karikaturizaciji „Daljnega vzhoda“. Pomemben z vidika razumevanja japonske vrtno umetnosti, saj je čajni paviljon v jezerskem vrtu osrednji kraj čajnega obreda, zaradi česar so se tudi razvile posebne oblike, kot na primer *rodži*, 'rosna steza', ki udeleženca že s svojo zasnovo in potekom umsko in duhovno pripravi na vstop v čajni paviljon in čajni obred.

Tanizaki, Junichiro: *Hvalnica senci*. Prevod: Branka Klenovšek. Študentka založba, 2002. Zbirka KODA.

Esej o trku tradicionalne Japonske in njene pridušene, mehke estetike sveta, polnega senc, s popolnoma drugačno estetsko tradicijo modernega zahodnega sveta. Pomembna za razumevanje tradicionalne arhitekture sloga *šoin*, njene povezave z vrtom in principa *mie gakure*.

Tanizaki, Junichiro: *A cat, A man and Two Women*. Prevedel Paul McCarthy. Daunt Publishing, 2017 (prva izdaja 1936).

Drobna mojstrovina, nežna zgodba o prevladi in podrejenosti v odnosih, ki jih še dodatno zapletajo običaji, javno mnenje in komične situacije. Nevsiljivo nas vpelje v strukturo japonske družbe in zakodiranega obnašanja. Koristna za kontekstualizacijo japonskega vrta, tako v preteklosti kot v sodobnosti.

Culiberg, Luka: *Japonska: med nacionalnim mitom in mitološko nacijo*. Založba/ *Cf, 2007. Zbirka oranžna.

Delo prinaša teoretsko analizo vloge mita v procesu prenove japonske države v moderno nacionalno državo po letu 1868 in selitvi prestolnice iz Kjota v Tokio, s čimer se je končalo obdobje Edo, zadnje obdobje šogunata. „Pri tem sproti analizira ideološke konstrukcije in pokaže tudi, kako je samurajska etika, denimo, pridobila splošni družbeni pomen prav v času, ko so samuraji prenehali obstajati kot poseben in pomemben družbeni razred.“ Delo je pomembno z vidika razumevanja globokih družbenih sprememb, ki jih je povzročila modernizacija Japonske, in načina, na katerega je Japonski uspelo združiti napredek s tradicionalnimi vrednotami. Slednje nam pomaga odpreti tudi pogled na opus modernističnega japonskega krajinskega arhitekta Šigemoriya Mireja (1896–1975), obenem pa nam omogoča bolje razumeti tudi pretekla obdobja, v katerih je nastala večina znamenitih del japonske vrtno umetnosti.

KOLOFON

Vodja projekta in urednica:

Ana Kučan

Sourednik:

Jure Gruden

Risbe:

David Trontelj

Besedila:

Živa Gostinčar

Alja Predan

Ana Kučan

Lektura:

Vesna Velkovich Bukilica

Fotografije:

Jure Gruden

Živa Gostinčar

Tim Gerdin

Neja Zalaznik

David Trontelj

Kristina Oražem

Lara Markelj

Nika Kunavar

Pia Ržen

Ula Lavtar

Zala Preskar

Ana Kučan

Oblikovanje in prelom:

Eva Bevec

Ivian Kan Mujezinović

/ Grupa Ee

Odprto učno gradivo

Založila:

Založba Univerze v Ljubljani

Za založbo:

Gregor Majdič,

rektor Univerze v Ljubljani

Izdala:

Biotehniška fakulteta

Univerze v Ljubljani,

Oddelek za krajinsko arhitekturo

Za izdajatelja:

Marina Pintar,

dekanja Biotehniške fakultete UL

Prva e-izdaja

Ljubljana, 2024

RSF projekt - Uvajanje in razvoj odprtih
izobraževalnih virov znotraj pedagoškega
procesa (A.II.1)

Publikacija je brezplačna in v digitalni

obliki prosto dostopna na:

<https://www.bf.uni-lj.si/sl/enote/>

[krajinska-arhitektura/studij/](https://www.bf.uni-lj.si/sl/enote/krajinska-arhitektura/studij/)

in na skupnem portalu E-knjige

Založbe UL: <https://ebooks.uni-lj.si/>

Brez pisnega dovoljenja avtorjev in avtoric
je prepovedano vsakršno reproduciranje,
distribuiranje, javna priobčitev,
predelava ali druga uporaba tega
avtorskega dela ali njegovih delov v
kakršnem koli obsegu ali postopku, v
okviru določil Zakona o avtorski in
sorodnih pravicah.

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v
Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 225047811

ISBN 978-961-297-522-7 (PDF)

DOI: 10.14720/9789612975227

BF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Biotehniška fakulteta

